

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΦΩΚΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Σ Ε Λ Ι Δ Ε Σ

ΑΠ' ΤΗ ΦΩΚΙΔΑ

ΑΜΦΙΣΣΑ
1981

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΕΣ

‘Απ’ ὅσα ὁ Ταχυδρόμος μᾶς φέρνει

Στὸν ἀπολογισμό πού ἔκανε στὴ Γενικὴ Συνέλευση τῆς Ε.Φ.Μ. ὁ Πρόεδρος τοῦ Δ.Σ διαβάζουμε :

«Φτωχός, μπορεῖ νὰ πεῖ κανεῖς, ἦταν ὁ χρόνος πού πέρασε. Φτωχός σὲ χρήματα καὶ ὥς ἐκ τούτου φτωχός καὶ στὴ δραστηριότητα τοῦ Δ.Σ.

Μαραθώνιους δρόμους, καὶ μάλιστα μετ’ ἐμποδίων, κάναμε γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ πείσουμε τὸ Ὑπ. Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν ὅτι πρέπει νὰ ἐνδιαφερθεῖ γιὰ τὴν Ε.Φ.Μ, καὶ τὸ Λαογραφικὸ τῆς Μουσείου. Φτάσαμε μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἀπειλήσουμε διάλυση τοῦ Λ.Μ.Φ. εἰς τοὺς ἀρμόδιους καὶ εἰς αὐτὸν τὸν κ. Ὑπουργὸ προσωπικῶς. Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὰ τὸ ΥΠ.Π.Ε. μᾶς ἐνίσχυσε, στὸ τέλος τοῦ ἔτους, μὲ 100.000 δρχ. καὶ μὲ 250.000 δρχ. πού μᾶς ἔστειλε μόνο γιὰ ἐκδόσεις. Δὲν ἀναφέρω τὰ ἄλλα μικροποσά πού πήραμε. Μὲ γράμμα τονίσαμε στὸ Δῆμο Ἀμφίσσης τὴν ἀπελπιστικὴ κατάσταση πού θρίσκεται ἡ Ε.Φ.Μ. ἀπὸ οἰκονομικῆς πλευρᾶς καὶ ὅπως μάθαμε, τὸ Δημ. Συμβούλιο ψήφισε τὸ ποσὸ τῶν 60.000 δρχ. ἀλλὰ οὔτε χρήματα πήραμε ἀκόμα, οὔτε κἂν μιὰ κοινοποίηση τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς.

Μέσα στοὺς φταίχτες τῆς φτώχειας μας εἴμαστε καὶ ἐμεῖς ὅλοι, γιὰτὶ δὲν ἐνδιαφερθήκαμε νὰ προωθήσουμε τὶς πωλήσεις τῶν «ΦΩ-ΚΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ». Παρ’ ὅλες ὅμως τὶς προαναφερθεῖσες δυσχέρειες ἔχουμε στὸ ἐνεργητικὸ μας τὶς παρακάτω δραστηριότητες :

1.— Συνεχίσαμε τὴν ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ μας «Σελίδες ἀπ’ τὴ Φωκίδα».

2.— Μὲ ἀπόφαση τοῦ κ. Νομάρχῃ ἡ Ε.Φ.Μ. ἔγινε μέλος τῆς Γνωμοδοτικῆς Ἐπιτροπῆς Πολιτιστικῶν Ἐκδηλώσεων τῆς Νομαρχίας.

3.— Στις 20 Ἀπριλίου ἐ.ἔ. ὀργανώσαμε διάλεξη, πού δόθηκε στὸ Κορδώνειο, μὲ ὁμιλητὴ τὸν ἐξαίρετο συγγραφέα, ποιητὴ κλπ., κ. Δημοσθένη Κόκκινο καὶ θέμα «Ἡ παράδοση καὶ ἡ ἐποχὴ μας».

4.— Μὲ ἄλλη ἀπόφαση τοῦ κ. Νομάρχῃ ἡ Ἑταιρεία ἔγινε μέλος στὴν Ἐπιτροπὴ Προβολῆς Ἑλληνικῶν Προϊόντων.

5.— Στις 12 'Ιουλίου έ.ξ. ή 'Εταιρεία οργάνωσε καλλιτεχνική έκ-
δήλωση στο Γυμναστήριο όπου ή 'Ελένη Βιτάλη τραγούδησε λαϊκο-
δημοτικά τραγούδια.

6.— 'Η Ε.Φ.Μ. συμμετείχε στην οργάνωση των Φωκικών '80 που
έγιναν με ευθύνη του Π.Κ.Φ.

7.— Οί προσπάθειες της 'Εταιρείας για την άνέγερση - άποπερά-
τωση Μνημείου, που είχε προγραμματιστεί, στην 'Ι. Μ. Προφήτη 'Η-
λία, που θά θύμιζε τον Ξεσηκωμό του '21 δέν τέλειωσαν. 'Η άσυνέπεια
των τεχνιτών άπ' τη μιá μεριά και ή έλλειψη χρημάτων άπ' την άλ-
λη άπλώς μετέθεσαν τó χρόνο.

8.— Πλουτίσαμε τó Λ.Μ.Φ. με νέα έκθέματα και συμπληρώσαμε
ορισμένες άπ' τίς συλλογές του.

9.— 'Η καθιερωμένη οργάνωση 'Εκθέσεων Ζωγραφικής ή άλλης
καλλιτεχνικής προσπάθειας δέν έγινε, γιατί πρώτον δέν βρήκαμε
καλλιτέχνες έτοιμους νά έκθέσουν και δεύτερον δέν ύπάρχει καμμιá
κατάλληλη αίθουσα για τέτοιο σκοπό. 'Αρκετοί όμως μάς ύποσχέ-
θηκαν πώς θά είναι έτοιμοι για τó χρόνο.

10.— 'Η 'Εταιρεία έδωσε παρόν σέ όλα τά προσκλητήρια τóυ
Ευρωπαϊκού Πολιτιστικού Κέντρου Δελφών.

Αυτή υπήρξε ή δραστηριότητά μας τó χρόνο που πέρασε. Και
πρίν τελειώσω, θεωρώ ύποχρέωσή μου νά ευχαριστήσω όλους όσους
ένίσχυσαν την 'Εταιρεία οικονομικά και ήθικά, όπως επίσης και
τά μέλη τóυ Δ.Σ. για την άρμονική συνεργασία και τη βοήθειά
τους κατά τη διετία που πέρασε.

Οί άρχαιρεσίες, που σέ λίγο θά γίνουν, άς άναδείξουν τούς καλ-
λίτερους για τó καλό της 'Εταιρείας και τóυ τόπου.

Ευχαριστώ».

Σχολιάζοντας τά γεγονότα

1.— 'Απ' τó πλήθος των ιστορικών γεγονότων της νεώτερης 'Ελ-
λάδας μοναχά ή επέτειος της 'Εθνεγερσίας τóυ 1821 γιορτάζεται
έπίσημα στίς 25 Μαρτίου, όπως επίσης και ή επέτειος της έπίθεσης
των 'Ιταλών κατά της 'Ελλάδας τó 1940 στίς 28 'Οκτωβρίου. "Ολες
οί άλλες επέτειοι περνούν άπαρατήρητες ή τó πολύ γιορτάζονται
τοπικά. Μιά ψυχρή δοξολογία, με την παρουσία δυό - τριών έκπρο-
σώπων των άρχών, μιá τυπική κατάθεση στεφάνου, ίσως και μιá
άπροπαράσκευη παρέλαση μαθητών, — άγγαρεία περισσότερο πα-
ρά άπότιση φόρου τιμής — και... τóυ χρόνου πάλι. Καμμιá προσπά-

θεια φρονηματισμοῦ τοῦ λαοῦ, καμμιά προσπάθεια ἐπεξήγησης στοὺς νεώτερους τῶν ἀνυπερβλήτων, πολλές φορές, δυσχερειῶν ποὺ ἀντιμετώπιζαν οἱ ἀγωνιστὲς καὶ τῶν δυσμενῶν καὶ ἀντιξόων κοινωνικοπολιτικῶν ἀντιδράσεων στὸ ἔργο τους, καμμιά προσπάθεια μεταλαμπάδευσης τοῦ πνεύματος ποὺ τοὺς κατεῖχε δὲν ἐπιχειρεῖται ἀπὸ πούθενά.

Ἄγνοια τάχα ἢ ἀδιαφορία τῶν ἀρμοδίων; Καὶ ὅμως γεγονότα ὅπως ἡ ἐποποιία τοῦ Μπιζανίου καὶ ἡ ἀπελευθέρωση τῶν Ἰωαννίνων (21.2.1913), ἡ ἐπίθεση τῆς Γερμανίας κατὰ τῆς Ἑλλάδας (6.4.1941), ἡ παράδοση τοῦ Κάστρου τῶν Σαλῶνων (10.4.1821), ἡ μάχη τῆς Ἀλαμάνας καὶ ὁ θάνατος τοῦ Θαν. Διάκου καὶ τοῦ Ἐπισκόπου Ἡσαΐα (23.4.1821), ἡ μάχη στὸ Χάνι τῆς Γραβιάς καὶ ἡ προσωπικότητα τοῦ Ὀδυσσέα Ἀντρούτσου, γιὰ νὰ σταθοῦμε στὰ πιὸ κοντινὰ μονάχα, εἶναι γεγονότα ποὺ διδάσκουν πολλὰ καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ παραμείνουν πάντοτε ζωντανὰ στὴ ψυχὴ τοῦ λαοῦ καὶ νὰ χαραχτοῦν ἀνεξίτηλα στὴ μνήμη τῶν νέων.

Καὶ ἐδῶ, ἀπ' τὸ σημεῖο αὐτό, ἀρχίζει, κατὰ κύριο λόγο, ἡ ὑποχρέωση τῶν δασκάλων τῆς δημοτικῆς καὶ μέσης ἐκπαίδευσης. Τώρα ποὺ ἡ «οἴκοι ἐργασία» τῶν μαθητῶν ἔχει καθιερωθεῖ ὀλοκληρωτικὰ — ἄσχετο ἂν ὀρθὰ ἢ ὄχι — εὐκόλα μπορεῖ νὰ δοθεῖ, στὶς ἀρχὲς κάθε σχολικοῦ ἔτους, ὡς θέμα ἔκθεσης ἢ πραγματείας ἓνα ἱστορικὸ γεγονὸς ἢ πρόσωπο τὸ ὁποῖο οἱ μαθητὲς θὰ ἐπεξεργαστοῦν ὀλοκληρὸ τὸ πρῶτο ἐξάμηνο καὶ θὰ τὸ παρουσιάσουν τὸ δεύτερο. Τοῦτο θ' ἀποτελέσει ἰσχυρὸ κίνητρο γιὰ πληρέστερη μελέτη καὶ ἀναζήτηση ἐκτενέστερων ἀπ' τὰ συνοπτικὰ σχολικὰ βιβλία πηγῶν, θὰ ἔχει δὲ ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀπόχτηση περισσότερων γνώσεων, τὴν εὐχέρεια κρίσης καὶ ἀνάλυσης τῶν γεγονότων, τὴ δυνατότητα εὐρύτερης θεώρησης τῆς ἱστορίας μας, καὶ, τὸ κυριώτερο, τὴν ἐδραίωση ἰσχυροῦ ἐθνικοῦ φρονήματος.

Κι' ὅλα τοῦτα χωρὶς καμμιά ἰδιαίτερη ἐπίπτωση στὴ διδασκαλία καὶ στὴ μελέτη τῶν μαθητῶν, οὔτε στὴν ἀπασχόληση τῶν δασκάλων. Ἀξίζει νὰ τὸ δοκιμάσει κανένας.

2.— Ἐκεῖνο ποὺ ὅλοι ἀπευχόμαστε — γι' αὐτὸ εἴχαμε συστήσει σ' ὅλους μετριοπάθεια -- συνέβη. Ἡ διένεξη γύρω ἀπ' τὸ θέμα τῆς μετατροπῆς τοῦ μοναστηριοῦ τοῦ Προφήτη Ἡλία σὲ γυναικεῖο εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀναχώρηση τῶν γυναικῶν μοναχῶν, ποὺ εἶχαν ἐγκατασταθεῖ σ' αὐτὸ ἐδῶ καὶ ἓνα περίπου χρόνο. Ἔτσι ἡ κίνηση αὐτὴ ποὺ ἀπέβλεπε στὴ σωτηρία τοῦ Μοναστηριοῦ ἀπ' τὴν ἐρήμωση καὶ τὴν ἐγκατάλειψη κατὰληξε στὸ μηδέν. Καὶ τὸ πιὸ λυπηρὸ, ὅπως εὐκόλα διαπιστώνει κανένας ἀπ' τὰ δημοσιεύματα, τὶς ἀνακοινώ-

σεις, τὶς διευκρινήσεις, τὶς διαφεύσεις, τὰ τηλεγραφήματα κλπ., ἡ προσπάθεια ξέφυγε ἀπ' τὸν παραπάνω κύριο, καὶ πρωταρχικὸ σκοπὸ, καὶ στράφηκε στὴν ἐπισημάνση λαθεμένων χειρισμῶν καὶ τὸν καταλογισμό εὐθυνῶν, λὲς καὶ αὐτὰ εἶναι ἐκεῖνα ποὺ θὰ σώσουν τὸν Μοναστήρι.

Παρ' ὅτι δὲν ἔχουμε καμμιὰ διάθεση γιὰ κρίσεις — καὶ ἀκόμα περισσότερο γιὰ ἐπικρίσεις — δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἀναρωτιώμαστε: γιατί ὅλη ἡ παραπέρα φασαρία καὶ ποιοὶ σκοποὶ ἐξυπηρετεῖ ἡ ἐντονη ἀντιδικία; Ἀγνοοῦν, ἄραγε, οἱ ἀντιδικοῦντες ὅτι ἡ ὀξύτητα καὶ ἡ ὑπερβολὴ δὲν ὀδηγοῦν πουθενὰ καί, πάντως, δὲν προάγουν τὴν ὑπόθεση τοῦ Μοναστηριοῦ;

Εἶναι ἀναμφισβήτητο, καὶ εἶχε τονιστεῖ ἀπὸ καιρό, ὅτι οἱ δυὸ ὑπερήλικες καλὸγέροι δὲν ἦσαν πιά σὲ θέση ν' ἀντεπεξέλθουν στὶς ἀνάγκες συντήρησης καὶ διαφύλαξης τοῦ Μοναστηριοῦ καὶ γι' αὐτὸ μᾶς ἐξέπληξε ἡ ὑπαναχώρηση τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη ἀπ' τὴ λύση ποὺ ὁ ἴδιος εἶχε προκρίνει ὡς ὀρθότερη καὶ ποὺ ἀσφαλῶς θὰ ὑπῆρξε ἀπόρροια ὥριμης σκέψης καὶ ὀρθῆς ἐκτίμησης ἀπὸ μέρους τοῦ τῶν σημερινῶν δεδομένων. Τὸ ἴδιο ὅμως ἀναμφισβήτητο εἶναι ὅτι καὶ ὁ περιορισμένος ἀριθμὸς τῶν γυναικῶν μοναχῶν — τρεῖς μονάχα ἦλθαν — δὲν μπορούσε ν' ἀποδώσει τίποτα περισσότερο, καὶ ὅπωςδὴποτε δὲν θ' ἀποτελοῦσε τὴ θαυματουργὸν λύση, ὅπως μερικοὶ πίστευαν, ὥστε νὰ δικαιολογεῖται ἡ ἐπιμονὴ σ' αὐτὴ ὀρισμένων κύκλων, τώρα μάλιστα ποὺ καὶ αὐτὲς οἱ λίγες ἀναχώρησαν.

Κατὰ τὴ δική μας γνώμη ἡ παλαιὰ πρότασή μας, ἡ μετατροπὴ δηλ. τοῦ Μοναστηριοῦ σ' ἓνα εἶδος μουσείου — διατηρητέου ἱστορικοῦ μνημείου, ὅπως ὁ Ὁσιος Λουκάς Βοιωτίας, ἀποτελεῖ τὴν προσφορώτερη λύση. Ἡ εὐχερὴς ἐξεύρεση ἱκανῶν καὶ εὐσυνειδήτων φυλάκων - δημοσίων ὑπαλλήλων, ὁ σαφὴς καθορισμὸς τῶν καθηκόντων τους, ἡ δυνατότητα αὐστηρῆς ἐποπτείας τους ἀπ' τὴν προϊσταμένη ἀρχὴ καὶ ὁ ἐνδεχόμενος ἔλεγχος ἀπ' τὸν Εἰσαγγελέα, θὰ ἐπιτύχει τὴν συνεχῆ περιφρούρησή του. Ἡ συντήρησή του θὰ εἴη ἐπιμελέστερη, κάτω ἀπ' τὴν ἐπίβλεψη καὶ τὶς ὁδηγίες εἰδικῶν ἐπιστημόνων καί, ἐπιπλέον, θὰ καταστεῖ, ἴσως, δυνατὴ ἡ ἀφαίρεση τῶν μεταγενέστερων κτισμάτων καὶ ἡ ἀποκατάσταση τῆς ἀρχικῆς του, χαρακτηριστικῆς, μοναστηριακῆς ἀρχιτεκτονικῆς μὲ τὶς θολωτὲς σκεπές, τὶς καμάρες καὶ τὰ συναφῆ.

Τέλος, ἡ ἐπιβολὴ καὶ αὐστηρὴ τήρηση ὀρισμένων περιοριστικῶν μέτρων, ποὺ ἐπίσης εἶχαμε προτείνει, θὰ συμβάλλει οὐσιαστικὰ στὴ διατήρηση τοῦ μυστικιστικοῦ κλίματος ποὺ χαρακτηρίζει τὰ μοναστήρια καὶ ποὺ σὲ καμμιὰ περίπτωσι δὲν πρέπει νὰ καταστρέφεται μὲ τὴν μετατροπὴ τους σὲ κέντρα συναθροίσεως καὶ ὀχλαγωγίας.

μέ την άνέγερση τουριστικῶν ξενώνων καί κυλικείων καί μέ την άσύδοτη πρόχειρη ή μόνιμη κατασκήνωση (camping).

Καί όλα τοῦτα χωρίς νά παρεμποδίζεται σέ τίποτα ή προσέλευση τῶν προσκυνητῶν καί ή δυνατότητα επίσκεψης καί ξενάγησης τῶν κάθε λογῆς ενδιαφερομένων.

Υ.Γ. Τήν τελευταία στιγμή πληροφορηθήκαμε ὅτι ἐγκρίθηκε ή μετατροπή τοῦ Μοναστηριοῦ σέ γυναικεῖο.

Ἄν καί δέν τὸ πολυπιστεύουμε, πάντως εὐχόμαστε ή λύση ποῦ τελικά προκρίθηκε ν' ἀποθεῖ ἀποδοτική καί σωτήρια.

Ἰδωμεν.

3.— Τώρα ποῦ οἱ εἰδικοὶ ἄρχισαν τὸν ἔλεγχο τῶν κτιρίων ποῦ πλήγηκαν ἀπ' τὸ πρόσφατο σεισμό, κρίνεται σκόπιμο ν' ἀναφερθεῖ ἓνα γεγονός ποῦ ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸ παράδειγμα γι' ἀποφυγή. Τὸ 1938, ὕστερα ἀπὸ ἓνα σεισμὸ ποῦ συντάραξε τήν περιοχή μας, κάποιος εἰδικός, — ή κάποιοι — ποῦ ἔλεγε τὸ κτίριο τῆς Γιάγτζείου Γυμνασίου Ἀμφίσσης, ὠθούμενος προφανῶς ἀπὸ αἴσθημα εὐθυνοφοβίας ή ἀπὸ ἄγνοια καί ἄβελτηρία ή καί ἀπ' τὰ δυὸ μαζί, τὸ χαρακτήρισε ἀκατάλληλο καί συνέστησε τήν ἐγκατάλειψή του. Πραγματικά τὸ κτίριο ἐγκαταλείφθηκε καί τὸ Γυμνάσιο μεταστεγάστηκε στὸ «Δελμούζειο» ποῦ μόλις εἶχε ἀποπερατωθεῖ. Τὸ ἐτοιμόρροπο (!!) Γιάγτζειο ὅμως διέψευσε πανηγυρικά τὴ γνωμάτευση τοῦ... «εἰδικοῦ» καί ἀπόδειξε τήν ἀσχετοσύνη του μέ τὰ θέματα ἀντοχῆς τῶν κτιρίων. Δεκαπέντε ὁλόκληρα χρόνια παρέμεινε ἀκλόνητο, ἀδιαφορώντας γιὰ τοὺς σεισμούς, ποῦ στὸ διάστημα αὐτὸ ἔγιναν, καί γιὰ τὰ θλήματα τῶν πυροβόλων, τῶν ὀλμων καί τῶν ἀντιαρματικῶν, ποῦ τὸ ἐπληξαν κατὰ τίς διάφορες μάχες, παρὰ τήν ἐγκατάλειψή του στὴ φθορὰ τοῦ χρόνου καί τήν κακομετοχείρισή του ἀπ' τοὺς διάφορους οἰκιστὲς του, ὅπως τὰ ἰταλογερμανικά στρατεύματα κατοχῆς, ποῦ τίποτα δέν λογάριζαν. Καί ὅταν ἀποφασίστηκε ή κατεδάφισή του γιὰ ν' ἀναγερθεῖ στὴ θέση του τὸ σημερινὸ κτίριο τῆς Νομαρχίας, τότε ἀποδείχτηκε ή παραγνωρισμένη ἀντοχή του — μέχρι ἐκρηκτικά ἀπαιτήθηκαν γι' αὐτή. Τέτοιου εἶδους πραγματογνωμοσύνες καί γνωματεύσεις ἐλπίζουμε ὅτι δέν θὰ γίνουν σήμερα. Πάντως τὸ κράτος, σὲ περιπτώσεις παρομοίων εἰσηγήσεων, ποῦ εἶναι ἐνδεχόμενο νά γίνονται μόνο καί μόνο γιὰ «νᾶχει τὸ κεφαλάκι του ἡσυχ» κάποιο ἀρμόδιο ὄργανο, καλὸ εἶναι νά κάνει ὅ,τι τουλάχιστον καί οἱ ἰδιῶτες, ὅταν μάλιστα δέν συντρέχει περίπτωση ἀποζημίωσής τους. Νὰ ζητεῖ δηλ. δεύτερο καί τρίτο, ἴσως, ἔλεγχο καί, ποτὲ νά μὴν ἀποφασίζει τήν κατεδάφιση πρὶν ἀποκλειστεῖ κάθε δυνατότητα ἀποκατάστασης μ' ὅσα ή σύγχρονη τεχνολογία μπορεῖ νά προσφέρει.

Δ. Ι. Κ.

'Ο ναός του Σωτήρα στην "Αμφισσα"⁽¹⁾

ΓΙΩΡΓΟΥ ΧΑΣΙΑΚΟΥ

"Ενας απ' τούς βυζαντινούς ναούς, πού υπάρχουν στην Ελλάδα, είναι και ο ναός της Μεταμορφώσεως του Σωτήρα στην "Αμφισσα. Διατηρείται σέ πολύ καλή κατάσταση, αν και πέρασαν έννιά αἰῶνες απ' τήν κατασκευή του. Ἡ ὅλη τεχνική του ναοῦ καί τὰ ὑλικά, πού μεταχειρίστηκαν γιά τήν κατασκευή του, δέν ἄφησαν τόν καταλύτη χρόνο νά φθείρει τὸ ὑπέροχο αὐτὸ μνημεῖο καί νά τὸ ἀφανίσει.

Με τὸ ναὸ ἀσχολήθηκαν εἰδικοί ἀρχαιολόγοι καί βυζαντινολόγοι καί μᾶς ἔδωσαν ἀρκετὰ στοιχεῖα, σχετικὰ μετὴν ἀρχιτεκτονική του ναοῦ καί τήν ἐποχὴ τῆς κατασκευῆς του.

Τὸ 1896 ἐπισκέφτηκε τὸ ναὸ ὁ βυζαντινολόγος Γ. Λαμπάκης, ὁ ὁποῖος δημοσίευσε φωτογραφικὴ ἀποψη τοῦ ναοῦ, ὅπως ἀναφέρει σὲ μελέτη ὁ ἀρχαιολόγος καθηγητῆς Ἀναστ. Ὁρλάνδος. Ὡς ἐπισκέπτες τοῦ ναοῦ ἀναφέρει, ἐπίσης τὸν STRUCK καί G. MILLET, καθὼς καί τὸν H. MEGAN πού ἀσχολήθηκε, κυρίως, μετὴν κεραμίνη διακόσμηση τοῦ ναοῦ.

Παραθέτει, ἀκόμη, ἀρκετὰ στοιχεῖα, τόσο γιά τὸ ἐξωτερικὸ μέρος τοῦ ναοῦ (τοιχοδομία, ὁδοντωτὲς ταινίες, κεραμοπλαστικὴ διακόσμηση κλπ.), ὅσο καί γιά τὸ ἐσωτερικὸ μέρος (τὸ γλυπτὸ διάκοσμο, τίς παραστάσεις κλπ.).

Θά 'ναι μεγάλη παράλειψη γιά κάθε ἐπισκέπτη, πού ἐνδιαφέρεται νά γνωρίσει ἀρχαιολογικὰ μνημεῖα, ἀν φθάνοντας στήν

"Αμφισσα δέν ἐπισκεφτεῖ τὸ ναὸ τοῦ Σωτήρα, γιά νά θαυμάσει τήν τέχνη καί τὸ κάλλος του, πού διατηροῦνται θαυμάσια ἐδῶ καί ἐννιά αἰῶνες.

Εἶναι πράγματι ἔργο θαυμασμοῦ. Οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας, πού δέν εἶχαν στή διάθεσή τους τὰ σημερινὰ οἰκοδομικὰ ὑλικά, χρησιμοποιοῦσαν ὑλικά τέτοια, πού μέχρι σήμερα ὁ χρόνος δέν τὰ ἔφθειρε.

Ὁ ναὸς εἶναι κατασκευασμένος κυρίως μετὴν πωρολίθους καί μετὴν ὀρισμένα κεραμοειδῆ τεμάχια, πού συμπληρώνουν τήν ἐσωτερικὴ διακόσμησή του. Στους ἀρμούς συνδέονται οἱ λίθοι μετὴν κουρασάνι (ὑλὴ πού κατασκεύαζαν μετὴν κεραμοσκονή, ψημένη σὲ φούρνους). Σήμερα ἀντικαταστάθηκε μετὴν τσιμέντο, πού χρησιμοποιοῖ ἡ οἰκοδομική. Ὁ ἐξωτερικὸς χρωματισμὸς τοῦ ναοῦ εἶναι ἐρυθροκίτρινος ἀπὸ τὰ ὑλικά πού εἶναι κατασκευασμένος.

Τὸ ἐπιθλιτικὸ αὐτὸ βυζαντινὸ μνημεῖο εἶναι χτισμένο στὸ ρίζωμα μιᾶς πετρώδους βουνοσειρᾶς, πού καλύπτεται ἀπὸ γκριζόμαυρους θάμνους καί ἀποτελοῦν τὸ φόντο τῆς ὅλης εἰκόνας. Στὸ πεζούλι (πλατεῖα) τοῦ ναοῦ ὑπάρχουν μερικὰ ψηλόκορμα κυπαρίσσια, πού μετὴν κορφές τους ἀγγίζουν τὸν οὐρανὸ καί συμπληρώνουν τήν αὐστηρότητα τοῦ τοπίου. Ἡ βουνοσειρὰ περικλείει τὸ τοπίο ἀπὸ τρεῖς πλευρές καί ἀφήνει ἀνατολικά μόνον ἄνοιγμα, πρὸς τήν

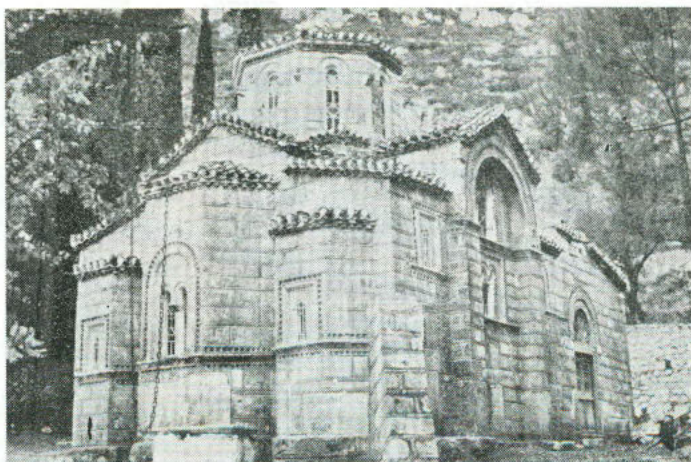
(1) Ἀπὸ τὸ βιβλίον «Ρουμελιώτικοι Παλμοί».

κοιλάδα τῶν ἐλιῶν, πού ἀπλώνεται γκρι-
ζοπράσινη πέρα ἀπ' τὴν πόλη. Σ' αὐτὴ τὴ
θέση προφυλάσσεται ὁ ναὸς ἀπ' τὶς καιρι-
κὲς μεταβολὲς (ἀνέμους κλπ.). Ἴσως, γι'
αὐτὸ τὸ λόγο νὰ ἐρῆκαν κατὰλληλο αὐτὸ
τὸ μέρος, ἂν καὶ εἶναι ἔξω ἀπ' τὴ σημερι-
νὴ πόλη, ἀλλὰ καὶ ἀπ' τὴν ἀρχαία πού
ἦταν βορειοανατολικά τοῦ ναοῦ. Ἴσως καὶ
γιὰ ἄλλο λόγο ἔχτισαν τὸ ναὸ ἐκεῖ, ἐπειδὴ
εἰσκόταν πλησίον τοῦ Κάστρου τῆς Ὁρ-

χριστιανῶν συγκεντρώνονται, γιὰ νὰ τιμῇ-
σουν τὴ μνήμη τῶν Ἀγίων πού γιορτά-
ζουν.

Στὶς 6 Αὐγούστου οἱ κάτοικοι τραβοῦν
τὸν ἀνηφορικὸ δρόμο, γιὰ νὰ φτάσουν στὸ
βυζαντινὸ ναὸ καὶ νὰ δεηθοῦν στὸ Σωτή-
ρα τοῦ κόσμου, νὰ φωτίσει τὶς ψυχὲς τους
καὶ νὰ λάμψουν, ὅπως ἔλαμψε Ἐκεῖνος στὸ
ὄρος Θαδὼρ, τὴν ἡμέρα τῆς μεταμορφώσε-
ως Του.

Ὁ βυζαντινὸς ναὸς
τοῦ Σωτήρα.

γιας, μὲ τὰ κυκλώπεια καὶ ἀργότερα τὰ
φραγκικὰ τεῖχη, πού δεσπόζει σ' ὁλόκλη-
ρὴ τὴν πόλη.

Εἶναι σὲ θέση ἀπόμερη καὶ γι' αὐτό, ἴ-
σως, ἔμεινε ἀπείραχτος στὸ πέρασμα θαρ-
ρακικῶν ὁρδῶν (Βουλγάρων, Φράγκων,
Τούρκων), πού λεηλάτησαν καὶ κατέστρε-
ψαν πολλὲς φορές τὴν Ἀμφίσσα.

Στὰ βυζαντινὰ χρόνια, ἡ πίστη τῶν κα-
τοίκων ἦταν πολὺ μεγάλη καὶ τοὺς ὁδήγη-
σε νὰ χτίσουν τὸ ναὸ τους σὲ ἀσφαλισμένο
μέρος.

Τὴν πίστη τῶν κατοίκων φανερώνουν
καὶ στὰ μετέπειτα χρόνια, τὰ διάσπαρτα
μέσα στὴν πόλη παρεκκλήσια καὶ ἔξω ἀπ'
αὐτὴν ἐξωκκλήσια, ὅπου πλῆθος εὐσεβῶν

Τὴν ἡμέρα αὐτή, κάθε εὐσεβὴς προσκυ-
νητὴς δὲ νιώθει μονάχα τὸ μεγαλεῖο τοῦ
Θεοῦ νὰ ἐγγίζει τὴν ψυχὴ του, ὅταν βρε-
θεῖ στὸν «οἶκο» του, ἀλλὰ θαυμάζει καὶ τὸ
κάλλος τοῦ ἀρχαίου αὐτοῦ κτίσματος, πού
μὲ τόση πίστη καὶ τέχνη κατασκεύασαν οἱ
πρόγονοί μας. Θὰ προσέξει ιδιαίτερα, τὸ
σταυρὸ πού σχηματίζει ἡ τοιχοδομία καὶ
τὸν ὀχτάπλευρο τροῦλο του, δυὸ βασικὰ
γνωρίσματα τοῦ βυζαντινοῦ ρυθμοῦ. Θὰ ἰ-
δεῖ, ἀκόμα, τὰ διάφορα μεγέθη τῶν παρα-
θύρων στὸν τροῦλο καὶ στοὺς ἄλλους τοί-
χους (μονόλοβα, ⁽²⁾ δίλοβα, τρίλοβα), μὲ
τὰ χαμπυλωτὰ πλῆθυνα πλαίσια, πού περι-
βάλλονται μὲ ὀδοντωτὲς ταινίες.

Θαυμάσια ἐντύπωση προξενοῦν, ἀκόμα,

τὰ κεραμοπλαστικά κοσμήματα, πού υπάρχουν στίς εξωτερικές πλευρές του ναού. Ἐλικοειδείς ταινίες καὶ κατακόρυφοι ἄρμοι, σὲ σχῆμα ψαροκόκκαλου, υπάρχουν στὴ μεσαία κόγχη⁽³⁾ τοῦ ἱεροῦ.

Ἀπὸ τὰ δύο μέρη τῆς θύρας, στὴ νότια πλευρὰ τοῦ ναοῦ καὶ σὲ ὕψος 2,5 μ. ἀπ' τὸ ἔδαφος, υπάρχουν χαραγμένα πάνω σὲ πωρολίθους δύο ἡλιακὰ ὠρολόγια, διαστάσεων 0,40X0,20 μ.

Ἡ στέγη τοῦ ναοῦ εἶναι ξύλινη, σκεπασμένη μὲ κεραμίδια. Τὰ δύο τύμπανα⁽⁴⁾ (οἱ τοῖχοι τῆς νότιας καὶ βόρειας πλευρᾶς, πού σχηματίζουν τὸ σταυρὸ στήν τοιχοδομία) ἔχουν δίπλευρη στέγη. Κάτω ἀπ' τὴ στέγη ὑπάρχει ἓνα τρίλοβο παράθυρο, ἀκριβῶς πάνω ἀπ' τὴν πόρτα. Τὰ τελευταῖα χρόνια τοποθέτησαν στὰ παράθυρα πλέγματα καὶ πολύχρωμα τζάμια.

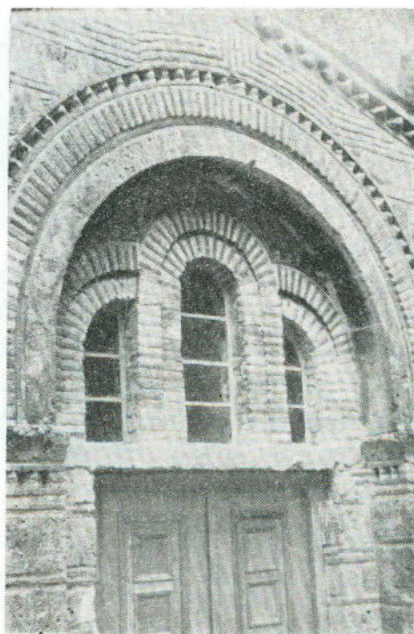
Στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ναοῦ παρουσιάζει ἀρκετὸ ἐνδιαφέρον ὁ γλυπτὸς διάσκοσμος. Ὑπάρχουν δύο ἐλλειψοειδῆ κιονόκρανα μὲ γλυπτὰ φύλλα ἀκάνθης, πού στηρίζονται πάνω σὲ κυλινδρικοὺς μαρμαρίνους κορμούς (στύλους). Οἱ δύο πλευρὲς τῶν κιονόκρανων ἔξέχουν ἀπ' τοὺς στύλους, γιατί προέρχονται, ἀσφαλῶς, ἀπὸ κίονες κάποιου ἀρχαίου εἰδωλολατρικοῦ ναοῦ, ἴσως τῆς γειτονικῆς πόλης τῶν Δελφῶν.

Ὑπάρχουν, ἐπίσης, ὑπολείμματα τοῦ παλαιοῦ τέμπλου τοῦ ναοῦ (δύο πεσσίσκοι⁽⁵⁾) ἀπὸ τὴν ὡραία Πύλη καὶ δύο ἐπιστύλια⁽⁶⁾ πού βρίσκονται συγκεντρωμένα σὲ κάποια γωνιά τοῦ ναοῦ. Τὸ τέμπλο πού ὑπάρχει σήμερα εἶναι ξύλινο, τωρινῆς κατασκευῆς.

Γιὰ τὴν χρονολογία τῆς κατασκευῆς τοῦ ναοῦ οἱ γνώμες τῶν ἐδικῶν δὲ συμφωνοῦν, γιατί, ἀτυχῶς, δὲ βρέθηκε κανένα στοιχεῖο γιὰ τὴν κατασκευὴ του. Τῇ χρονολογία προσδιορίζουν ἀπὸ τὴν ὅλη ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ναοῦ. Ἄλλοι ὑποστηρί-

ζουν, ὅτι χτίστηκε τὸν 11ο αἰῶνα (MILLET) καὶ ἄλλοι στίς ἀρχές τοῦ 12ου. Ὁ Ὀρλάνδος τάσσεται μὲ τὴ γνώμη, ὅτι κατασκευάστηκε στίς ἀρχές τοῦ 12ου αἰῶνα, ἀν καὶ διατηρεῖ ἀκόμα καὶ στοιχεῖα ἀπὸ τὸν 11ο αἰῶνα.

Ἡ πόλη ἔχει συνδεθεῖ μὲ τὸ ναό, τὰ τελευταῖα χρόνια, μὲ αὐτοκινητόδρομο. Ὁ ναὸς ἀπέχει ἀπ' τὴν πόλη δύο χιλιόμετρα

Ἡ δυτικὴ θύρα τοῦ ναοῦ καὶ ἀπὸ πάνω ἓνα τρίλοβο παράθυρο.

περίπου, διαβαίνοντας κανένας στὴ γκριζοπράσινη ἀπὸ ἐλιές κατὰφυττη πλαγιά. Τὸ αὐτοκίνητο σταματᾷ κάτω ἀπὸνὰ μεγάλο πεζούλι, ὕψους 5 μ. Ἀνεβαίνουμε ἀπὸ μονοπάτι πάνω σ' αὐτό, ὅπου σχηματίζεται μιὰ μικρὴ πλατεία καὶ εἶναι χτισμένος ὁ ναός. Στὸ ἀνατολικὸ μέρος τοῦ πεζουλίου, μπροστὰ ἀπ' τὸ ἱερό, ὑπάρχει ἓνας γεροπλάτανος, ἀπὸ τὰ χρόνια τσακισμένος καὶ
(ΣΥΝΕΧΕΙΑ στὴ σελίδα 13/509)

ΡΟΔΟΥΛΑ ΚΟΥΜΑΡΗ - ΣΤΑΘΑΚΗ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΑΪΚΗ ΤΕΧΝΗ

Παρουσίαση: Δρόσου Κραδαρτόγιαννου

Γεννήθηκε στην Κηφισιά το 1925, καταγόμενη απ' το Γαλαξείδι. Τέλειωσε το γυμνάσιο στην Αθήνα. Διπλωματούχος γερμανικής γλώσσας και φιλολογίας (Αθήνα). Έχει επίσης λάβει δίπλωμα γραμματέως Εμπορικής Σχολής «R.A.B.I» (Βέρνη Ελβετίας). Είναι κάτοχος τών πτυχίων της Σχολής Ξεναγών, της Ανωτάτης Βιομηχανικής Αθηνών και του Κέντρου Τουριστικών Μελετών. Ξεναγός.

Έχει υπηρετήσει στο τμήμα Βιβλιοθήκης του Υπουργείου Προεδρίας Κυβερνήσεως (1954—1958) και στον Έλληνικό Όργανισμό Τουρισμού (1958—1959). Διετέλεσε γραμματέας και συνεργάτης της Αγγελικής Χατζημυχάλη (1950—1962). Απ' το 1963 τακτική συνεργάτης του «KARAWANE STUDIENREISEN. BÜRO FÜR LÄNDER UND VOLKSKUNDE» LUDWIGSBURG. Επίτιμη Έφορος Ιστορικού και Λαογραφικού τμήματος του Μουσείου Γαλαξειδίου (1974 ως σήμερα) και μέλος της Καλλιτεχνικής Επιτροπής του EOMEX.

Από το 1978 ως σήμερα διδάσκει στη ΧΕΝ Νεοελληνική Λαϊκή Τέχνη. Για το ίδιο θέμα έχει δώσει αρκετές διαλέξεις στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Έχει γράψει πολλές μελέτες με θέμα τη λαϊκή τέχνη σ' έφημερίδες και περιοδικά

της Ελλάδας και της Γερμανίας. Πολλά από τ' άρθρα της έχουν κυκλοφορήσει και σε ξεχωριστά ανάτυπα. Έχει συγγράψει τρία βιβλία με πλούτο σχεδίων και πολύχρωμη εικονογράφηση: Το πρώτο για τις Κρητικές Πατανίες, το δεύτερο για την Πολιτεία και τα σπίτια του Γαλαξειδίου (μαζί με την Άσπα Τσαουσάκη και τη Γωγώ Χαδιαρά) και το τρίτο, γραμμένο στα γερμανικά, έχει για τίτλο «WEBKUNST IN KRETA. ORNAMENTIK UND SYMBOLIK».

Πολύπλευρη προσωπικότητα ή Ροδούλα Σταθάκη ασχολείται με πλήθος αντικειμένων της νεοελληνικής λαϊκής κληρονομιάς. Ή Κρήτη, με τόν πλούτο τών μνημείων της λαϊκής μας έκφρασης, τήν έχει για πολλά χρόνια απορροφήσει, χωρίς να παραλείπει ποτέ ν' ασχολείται με τήν ιδιαίτερη πατρίδα της, τ' όμορφο Γαλαξειδί. Γλαφυρή στήν αφήγηση, άκριβής και σαφής στήν περιγραφή, ζωντανή στήν έκφραση κατορθώνει να δίνει σάρκα και όστά στ' άνεικειμένα της. Μ' όλη τή δύναμη του λόγου και τής πέννας συμβάλλει στή διάσωση και διάδοση της λαϊκής μας κληρονομιάς.

Ή Ροδούλα Σταθάκη είναι άναμφισβήτητα μιá σημαντική φυσιογνωμία στο χώρο τών έλληνικών γραμμάτων και τεχνών.

ΑΡΧΟΝΤΙΚΑ ΤΟΥ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙΟΥ (ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΤΗΣ ΡΟΔΟΥΛΑΣ ΣΤΑΘΑΚΗ).

«Ή αγάπη για τó όμορφο Γαλαξειδί έκανε όσους καπετάνιους έζησαν μετά τήν έπαγásταση του 1821 να γυρίσουν στον τόπο τους και να κτίσουν πάνω στα έρείπια τήν καινούργια πολιτεία τους (...). Ό,τι καλύτερο εύρισκαν οι καπεταναίοι τó έφεραν, με τόν πόθο να κτίσουν τα σπιτικά τους γερά, άνετα και πλούσια. Τα καράβια έφευγαν γεμάτα έμπορεύματα και γύριζαν γεμάτα με πέτρες μαλτέζικες και ξυλεία σπάνια και έκλεκτή. Τα πρώτα άρχοντικά άρχισαν να στεριώνονται πάνω στα έρείπια τών παλιών σπιτών. Βασικό, για τήν εποχή πρό της επανάστασεως, ήταν να είναι τα σπίτια ασφαλισμένα από τó φόβο τών πειρατών. Σάν κάστρα ήταν κτισμένα. Οι τοίχοι ήταν χοντροί και απέραστοι και σέ μεγάλο ύψος από τή γή δεν

είχαν παράθυρα. Τους ίδιους τοίχους, όσους δεν είχαν γκρεμιστεί, μεταχειρίστηκαν για τα καινούργια άρχοντικά. Οι πόρτες βαρείες, ξύλινες, είχαν από πίσω γερές σιδερένιες μπάρες, και άνεβαίνοντας τή σκάλα ακόμα σέ μερικά παλιά άρχοντικά βλέπομε να ύπάρχη ή μικρή τρύπα για να περνάη τó όπλο. Στα πιό χαμηλά παράθυρα έβαζαν γερά, μεγάλα σιδερένια κάγκελλα. Ή άνάμνηση από τις παλιές επιδρομές, δεν είχε ακόμα σβύσει.

Άρχίζοντας από κάτω προς τα επάνω, όλα τα σπιτικά, μεγάλα - μικρά, είχαν τó κατώι. Τó κατώι ήταν τó ισόγειο, ή σπανιώτερα τó υπόγειο. Δεν ήταν χωρσιμένο, αλλά όλο ήταν ένα δωμάτιο. Έπειδή στο ισόγειο δεν έβαζαν παράθυρα, ή αν έβαζαν ήταν πολύ μικρά, δεν τó κατοικούσαν. Ήταν όμως βασικό δωμάτιο, γιατί έκει συνήθως ύπηρχε ή στέρνα με τó θρόχινο νερό, απαραίτητη σέ κάθε σπιτικό. Στο κατώι πολλές φορές ύπηρχε ó φούρνος και τó χειμωνιάτικο κοτέτσι. Ένα μέρος από τó κατώι, τó πιό δροσερό, χρησίμευε πολλές φορές και για αποθήκη τροφίμων. Είναι γνωστό ότι σέ αποκλεισμούς, οι Γαλαξειδιώτες, πλούσιοι καπεταναίοι, επειδή είχαν τα κατώια τους γεμάτα από τρόφιμα, δεν ύπόφερον από τήν πείνα. Άκόμα, διηγούνται οι παλιοί, ότι στις στέρνες τόν καιρό τών Τούρκων έκρυβαν οι καραβοκυραίοι τα χρυσά φλουριά. Μερικές στέρνες είναι πολύ μεγάλες. Κάτω, σέ άρκετό βάθος, ύπάρχουν καθίσματα σκαλισμένα στην πέτρα, γιατί δεν είναι λίγες οι φορές, που οι Γαλαξειδιώτες κρύφτηκαν εκεί για να ξεφύγουν από τήν μανία τών κατακτητών.

Στα μεγάλα αυτά κατώια, έφεραν τόν χειμώνα οι καπεταναίοι τις άρματωσιές τών караβιών τους, που άραγμένα στο ή-

συχο λιμάνι· περίμεναν την άνοιξη για να ξαναφύγουν. Στα πλουσιώτερα άρχοντικά τα κατώϊα ήσαν στρωμένα με θότσαλα, στα πιο μικρά πατάς στο χῶμα. Από το κατώϊ ανεβαίνεις σὸν πρώτο ὄροφο ἀπὸ μιὰ μικρὴ ξύλινη σκάλα, ἡ ὁποία συνήθως σὲ φέρνει στὴν κουζίνα. Ἡ καταπακτὴ κλείνεται μὲ ξύλινο βαρὺ σκέπασμα καὶ ἀρκετὲς φορές καὶ μὲ σιδερένια ἀμπάρα. Ὁ πρῶτος αὐτὸς ὄροφος ἦταν καὶ ἡ κυρίως κατοικία στὰ σπίτια τοῦ Γαλαξειδιοῦ. Ἡ κυρία εἰσοδος μὲ σκάλα μεγάλη ἢ μικρή, ἀνάλογα μὲ τὸ ὅλο ὕψος τοῦ σπιτιοῦ, σὲ φέρνει στὸν διάδρομο ποὺ ὁδηγεῖ στὰ διάφορα δωμάτια. Τὰ ξύλινα πατώματα καὶ τὰ ξύλινα ταβάνια· δίνουν μιὰ ζεστασιά, ποὺ μόνο τὸ ξύλο μπορεῖ νὰ τὴν δώση.

Οἱ καπεταναῖοι ἔφερναν πολλὰς φορές τεχνίτες Ἰταλοὺς γιὰ νὰ ζωγραφίσουν τὰ ταβάνια τῶν σπιτιῶν τους. Δυστυχῶς, ὁ χρόνος καὶ οἱ σεισμοὶ κατέστρεψαν πολλὰ ζωγραφισμένα ταβάνια, ποὺ μόνο γι' αὐτὰ θὰ μπορούσε νὰ γραφῇ ξεχωριστὴ μελέτη. Γοργόνες, καρδιὰ, πουλιά, σημαῖες καὶ ἕτι ἄλλο ἢ φαντασία μπορεῖ νὰ προσθέσῃ ἦσαν ζωγραφισμένα στίς σάλλες καὶ στίς τραπεζαρίες τῶν ἀρχοντικῶν τοῦ Γαλαξειδιοῦ. Ἀπαραίτητος στὴν σάλλα ἦταν ὁ μεγάλος χρυσοσκαλισμένος καθρέφτης πάνω ἀπὸ τὴν κονσόλα μὲ τὰ ὠραιότατα ξύλινα σκαλισματα. Μέσα σ' αὐτοὺς τοὺς θενετοιάτικους, συνήθως, καθρέφτες, καθρεφτιζότανε ἡ παλιὰ ἀρχοντιά. Πλούσιες, βαρεῖες λάμπες πετρελαίου φώτιζαν ἐπιπλά φερμένα ἀπὸ τὴν Ἀγγλία καὶ τὴν Γαλλία. Ὑφάσματα πανάκριθα ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ καὶ τὴ Δύσι, πλαίσια ἔπιπλά καὶ σκέπαζαν τὰ παράθυρα. Μὲ γούστο καὶ καλαισθησία οἱ Γαλαξειδιῶτες διακοσμοῦσαν τὰ δωμάτια τῶν σπιτιῶν τους. Οἱ ἀρχόντισσες ἔφευγαν συνήθως τὸ καλο-

καίρι, καὶ γιὰ λίγο καιρὸ ταξίδευαν μὲ τὸν καπετάνιο καὶ ἄντρα τους στὰ μεγάλα λιμάνια τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἀπὸ ὅπου ἀγόραζαν ὅ,τι πιο ἐκλεκτὸ καὶ ἀκριβὸς ὑπῆρχε. Οἱ πλούσιες καπετανίσσες ἦσαν γνωστὲς γιὰ τὴν κομψότητά τους.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν σάλλα καὶ τὴν τραπεζαρία, βασικὸ δωμάτιο ἦταν τὸ «χειμωνιάτικο». Βρισκόταν στὸν ἴδιο ὄροφο καὶ ἀποτελοῦσε τὸν κεντρικὸ, τὸν ἀπαραίτητο πυρῆνα κάθε σπιτιοῦ. Ἐκεῖ ἀναθε τὸ τζάκι στὴν βαρυχειμωνιά καὶ μάζευε τὴν οἰκογένεια μὲ κύριο πρόσωπο τὸν καπετάνιο, ποὺ ξεχειμωνιάζεε σπίτι του. Σὲ κάθε χειμωνιάτικο δωμάτιο ἀναθε τὸ καντήλι καὶ φώτιζε τὰ Ἅγια Πρόσωπα μέσα στὸ εἰκονοστάσι μέρα καὶ νύχτα. Κοντὰ στὴν Παναγία καὶ τὸν Χριστό, ἀπαραίτητος ὁ Ἅη Νικόλας, ὁ προστάτης τῶν θαλασσινῶν καὶ ὁ προστάτης τῆς ναυτικῆς πολιτείας. Κοντὰ στὰ εἰκονίσματα ἦταν τὰ στέφανα τοῦ καπετάνιου καὶ τῆς καπετανίσσας.

Πόσες διηγῆσεις θὰ μᾶς ἔλεγαν, ἂν μπορούσαν νὰ μιλήσουν, τὰ χειμωνιάτικα δωμάτια τῶν ἀρχοντικῶν τοῦ Γαλαξειδιοῦ; Γιὰ φουρτουνιασμένες θάλασσες γεμάτες ἀγωνία καὶ ἀρμύρα, γιὰ ἡσυχὰ λιμάνια σὲ χῶρες μακρινές καὶ παράξενες, γιὰ κρυφὰ καρδιοχτύπια καὶ λόγια ἀγάπης, μὰ, ἀλλοῖμονο, τίς πιο πολλὰς φορές γιὰ χαμούς καὶ θάσανα πικρά, ποὺ μόνο μιὰ ναυτικὴ πολιτεία μπορεῖ νὰ ἱστορήσῃ. Στὸν ἴδιο ὄροφο, ἦταν καὶ τὰ ὑπνοδωμάτια καὶ ἡ κουζίνα μὲ τὴν καταπακτὴ ποὺ κατέβαινε στὸ κατώϊ.

Ὁ δεύτερος ὄροφος στὰ ἀρχοντικά τοῦ Γαλαξειδιοῦ εἶναι ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικώτερα γνωρίσματα τῆς πολιτείας. Στὰ περισσότερα σπίτια, ὅλος ὁ ὄροφος ἀποτελεῖ-

το από ένα δωμάτο, τὸ λεγόμενο «ἀθέρτο». Ταβάνι δὲν ὑπῆρχε, κι ἔτσι φαίνονταν τὰ ξύλα τῆς στέγης μὲ τὰ θαυμάσια τοποθετημένα δοκάρια. Ἀκόμα καὶ σήμερα, μετὰ ἀπὸ τόσες ταλαιπωρίες, στέκουν οἱ ξυλοδεσιές μὲ τόση μαεστρία, λὲς καὶ εἶναι μὲλεις καμωμένες. Τὸ πελώριο αὐτὸ δωμάτιο, ποὺ ἔπιανε ὅλο τὸ σπίτι, χρησίμευε γιὰ νὰ μπαλῶνουν τὸν χειμῶνα τὰ πανιά. Ἐκεῖ τὰ ἄπλωναν καὶ σιγὰ - σιγὰ τὰ μαντάριζαν, γιὰ νὰ εἶναι ἔτοιμα τὴν ἀνοιξι, πού συνήθως σάλπαραν τὰ καράδια. Ὅταν ὁμως ἡ οἰκογένεια εἶχε μεγάλη γιορτή, κυρίως γάμους καὶ χορούς, τὸ ἀθέρτο, πολλὰ ἀρχοντικά τὸ χῳρίζαν σὲ δύο ἢ τρία δωμάτια. Ἐκानαν δεύτερη σάλλα, καὶ ἄλλα ὑπνοδωμάτια. Ἔτσι ὑπάρχει κάτω ἡ χειμωνιάτικη σάλλα, τὸ χειμωνιάτικο ὑπνοδωμάτιο καὶ ἐπάνω ἡ καλοκαιρινή σάλλα καὶ τὸ καλοκαιρινὸ ὑπνοδωμάτιο.

Στὸν πρῶτο καὶ δεύτερο ὄροφο εἶναι τὰ μπαλκόνια καὶ πολλές φορές οἱ βεράντες. Οἱ ὠραιότατες σιδεριές καὶ τὰ χοντρά ξύλα τῶν μπαλκονιῶν δείχνουν ἀκόμα μιὰ φορά, μὲ πόση ἀγάπη ἔκτιζαν οἱ καπεταναῖοι τὰ σπιτικά τους.

Οἱ σκεπές συνήθως ἦταν καμωμένες ἀπὸ κεραμίδια γαλλικά. Χαρακτηριστικὸ πολλῶν ἀρχοντικῶν εἶναι ὅτι ἔχουν γύρω - γύρω ἀπὸ τὴν σκεπή ἕνα γείσο γύφινο, ἔτσι ὥστε τὰ νερὰ τῆς βροχῆς νὰ μαζεύονται σὲ λούκια, πού τὰ ἔφεργαν κατ' εὐθεΐαν στὶς στέρες.

Κάθε σπιτικό, μεγάλο ἢ μικρό, εἶχε τὸν κῆπο του. Νερατζιές, λεμονιές καὶ κάθε λογῆς λουλούδια γέμιζαν τὴν ἀνοιξι μὲ τὸ ἄρωμά τους τὴν πολιτεία. Μὰ ἔταν ὁ κῆπος ἀνοιξε τότε ἐρχόταν καὶ ἡ πικρὴ ὥρα τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ. Τὰ καράδια ἔφευγαν

κάθε ἀνοιξι. Μαζὶ μὲ τὶς εὐχές τῶν ἀγαπημένων, οἱ καπεταναῖοι καὶ τὰ τσοῦρμα τους, ἔκλειναν θαθεῖα στὴν ψυχὴ τους τὸ ἄρωμα τῆς πατρίδας τους, γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ τὸ κρατήσουν, ὅσον καιρὸ θὰ πάλευαν στὰ ξένα μὲ τὴν ἀρμύρα τῆς θάλασσας.

Ἐῴθε, κανεὶς σεισμός, κανεὶς ἐχθρὸς νὰ μὴν ξαναγκρεμίσῃ τὴν ὁμορφὴ ναυτικὴ πολιτεία. Νὰ μένουν ὀρθὰ τὰ περήφανα ἀρχοντικά της γιὰ νὰ μποροῦν νὰ ἱστοροῦν μιὰν ἐποχὴ πού ἔφυγε. Μιὰ ἐποχὴ, πού προσθέτει στὴν ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, ἕνα κεφάλαιο ναυτικῆς παραδόσεως, ἀρχοντιᾶς καὶ ἀγάπης γιὰ τὴν Πατρίδα.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΡΟΔΟΥΛΑΣ ΣΤΑΘΑΚΗ

1. «Ἀπὸ τὴν Λαϊκὴ Τέχνη τῆς Κρήτης», Πρακτικά Συνεδρίων «Ἑλληνικῆς Ἀνθρωπολογικῆς Ἑταιρείας», Ἀθῆναι 1960, σ. 15—12.
2. «Τὸ Κρητικὸ Μαχαίρι», Περ. «Περιηγητικῆς», τευχ. 95, Ἀθῆναι 1960, σελ. 14—5.
3. «Ἡ Πέσσα καὶ ἡ πετσέτα στὴν Κρήτη», Πρακτικά Συνεδρίων «Ἑλλην. Ἀνθρωπολογικῆς Ἑταιρείας», Ἀθῆναι 1967, σ. 30—40.
4. «Τὰ Καράβια στὰ Ὑφαντὰ καὶ τὰ Κεντήματα τῶν Νησιῶν μας», Περ. «Περιηγητικῆς», τευχ. 102—103, Ἀθῆναι 1967, σ. 60—1.
5. «Οἱ ὕφαντὲς Πατανιές τῆς Κρήτης», «Φιλολογικὴ Πρωτοχρονιά», Ἀθῆναι 1968, σ. 160—1.
6. «Ἀρχοντικά τοῦ Γαλαξειδιοῦ», Περ. «Νέα Σκέψη», τευχ. 64, Ἀθῆναι, 1968, σ. 113—7.
7. «Συμβολὴ εἰς τὴν ὁμοιομορφίαν τῆς παγκοσμίου Λαϊκῆς Τέχνης», Πρακτικά Συνεδρίων «Ἑλλην. Ἀνθρωπολογικῆς Ἑταιρείας», Ἀθῆναι 1968, σελ. 35—8.
8. «THE FOLK ART OF CRETE», Περ.

- «QUALITY», τεύχ. 9, 'Αθήναι 1970, σ. 33-4.
9. «Οι ύφαντες Πετσέτες της Κρήτης», Περ. «Ελληνική Λαϊκή Τέχνη», τεύχ. 2, 'Αθήναι 1971, σ. 113-4.
10. «Καρδιά στην Λαϊκή Τέχνη», Περ. «Ελληνική Λαϊκή Τέχνη», τεύχ. 3, 'Αθήναι 1971, σ. 161-5.
11. «Φυτικά Μοτίβα στον Διάκοσμο της Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης», «Δελτίον Έθνικοῦ Ὁργανισμοῦ Ἑλλήν. Χειροτεχνίας», τεύχ. 10, 'Αθήναι 1971, σελ. 8-9.
12. WEBKUNST IN KRETA. ORNAMENTIK UND SYMBOLIC, LUDWIGSBURG 1974, 21X13,5, σ. 72.
13. «GEWEBTE ORNAMENTE IN KRETA», Περ. «HELLENIKA», BOCHUM 1975, σ. 69-82.
14. «DIE GEWEBTEN BETTDECKEN VON KRETA», Περ. «TEXTILKUNST», τεύχ. 4, HANNOVER 1975, σ. 79-80.
15. «Η Ἱστορία τοῦ Μουσείου μας», Ἐφ. «Τὸ Γαλαξίδι» φ. 327, 328, 329. Πειραιᾶς 1975-1977.
16. «DIE STIKEREIEN VON SKYROS», Περ. «TEXTILKUNST», τεύχ. 1, HANNOVER 1977, σ. 10-1.
17. «Κατάλογος Κρητικῶν Ὑφαντῶν», Περ. «Κρητολογία», τεύχ. 4, Ἡράκλειον 1977, σ. 113-22 (καὶ Ἀνάτυπο).
18. «Ἡ χειροτεχνία στὴν Κρήτη καὶ ὁ ρόλος τῆς γυναίκας», Ἐφημ. «Τὰ χρονικά Κισάμου καὶ Σελίνου», φ. 69, 'Ιούλιος 1977.
19. «Ἱστορικά πρόσωπα καὶ θέματα σὲ χειροτεχνήματα τῆς Κρήτης», Περ. «Ἱστορία», τεύχ. 112, 'Αθήνα 1977, σ. 46-7.
20. «BRIEFMARKENMOTIVE. GRIECHISCHE TRACHTEN», Περ. «TEXTILKUNST», τεύχ. 3, HANNOVER 1978, σ. 77-9.
21. «Συμβολὴ στὴ μελέτη τῆς Νεοελληνικῆς Λαϊκῆς Τέχνης», «Δελτίον Συνδέσμου Καθηγητῶν Οἰκιακῆς οἰκονομίας», φ. 22-3, 1979, σ. 13-4.
22. «Σκέψεις γύρω ἀπὸ τὴν Νεοελληνικὴ Χειροτεχνία», Περ. «Νέοι Ὁρίζοντες» ΧΕΝ 'Αθηνῶν, τεύχ. 183, 1979.
23. Κρητικὲς Πατανίες, Ε.Ο.Μ.Ε.Χ. 'Αθήνα 1980, 29,5X23, σ. 56.
24. «Τὸ Κρητικὸ Μαχαίρι», Περ. «Ἀμάλθεια», τεύχ. 42, Ἅγιος Νικόλαος 1980, σ. 89-94 (καὶ Ἀνάτυπο).
25. Γαλαξίδι: Ἡ Πολιτεία — τὰ σπιτία. (Συνέκδοση μετὰ τὴν Ἀσπὰ Τσαουσάκη καὶ τὴ Γαγῶ Χαθιαρᾶ). Πρόλογος: Πέτρος Θέμελης, Εἰκονογράφ. Γιώργος Τσαουσάκης, Ἀγγλικὸ κείμενο: Ἀριάδνη Κούμαρη - SANFORD. Ἐκδ. Μακέδδος, 'Αθήνα (χωρὶς χρονολογία), 24X22,5, σ. 120.

Ὁ ναὸς τοῦ Σωτήρα στὴν Ἀμφισσα

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ἀπὸ τὴ σελίδα 8/504)

σ' ἔνα ἀπ' τὰ γέρικα κλωνάρια του κρέμεται τὸ καμπανάκι, πού μετὰ τὸ χτύπημά του ταράσσει πότε - πότε τὴ γαλήνη τοῦ τοπίου. Στὴ δάση τοῦ πεζουλιού εἶναι ἕνα ἄνοιγμα, πού ἔρχεται ἀπὸ ἄρκετὸ βάθος καὶ βγάζει λίγο νεράκι, γιὰ νὰ δροσίξει τοὺς ἐπισκέπτες. Συχνολὶ ἐπισκέπτες εἶναι τὰ σχολεῖα τῆς πόλης, πού κάνουν ὡς ἐκεῖ περίπατο, γιὰ ν' ἀπολαύσουν τ' ὀμορφὸ τοπίο καὶ ν' ἀνάψουν, μ' εὐλάβεια, ἕνα κεράκι μπροστὰ στὴν εἰκόνα τοῦ Σωτήρα. Ὅπως ὅλα τὰ διάσπαρτα μνημεῖα στὴν πατρίδα μας φανερώνουν τὴ δόξα καὶ τὸν πο-

λιτισμὸ τῆς φυλῆς μας ἔτσι καὶ ὁ θυζαντινὸς ναὸς τῆς Ἀμφισσας, ἀποτελεῖ ἕναν ἱστορικὸ κρίκο, πού ἐνώνει τὸ παρελθὸν μετὰ τὸ παρὸν καὶ συνέχεια μετὰ τὸ μέλλον τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς.

Γ λ ω σ σ ἄ ρ ι ο

- (2) Λοβός: κάθε χωριστὸ τμήμα τοῦ παρθύρου.
- (3) Κόγχη: ἡμικυκλικὸ κοίλωμα στὸν τοῖχο.
- (4) Τύμπανο: τοῖχος, πού σχηματίζει τρίγωνο στὴν κορυφή.
- (5) Πεσσίσκος: τετράγωνη κρηπίδα, ὡς ἀψίδα.
- (6) Ἐπιστόλιο: μαρμάρινος παραλληλεπίπεδος δοκός, πού τίθεται πάνω ἀπ' τοὺς δύο κίονες τῆς θύρας.

ΑΠ' ΤΑ ΚΑΤΑΣΤΙΧΑ ΤΟΥ ΕΓΚΕΛΑΔΟΥ

ΔΗΜΗΤΡΗ Χ. ΠΑΛΟΥΚΗ

Νωπές οί μνήμες απ' τις έφιαλτικές στιγμές που σημάδεψαν την τελευταία επίσκεψη του Έγκελαδου. Συθέμελα τραντάχτηκεν ή γής. Σκόρπισε στους ανθρώπους τόν πανικό, θυμίζοντας την παντοδυναμία της φύσης. Θεριό ανυπόταχτο που νομίζεις τιθασέμένο, νικημένο, ξυπνά δείχνοντας απροκάλυπτα τις αντιρρήσεις του, ή χειρότερα την αποδοκιμασία του, σ' όλα κείνα που στεριώσαμε έρήμην απάνω του. Λιγοστεμένοι σέ ψυχές και δύναμη ζωής μένουμε μπρός στα έρείπια τ' άχνιστά, τά ματωμένα, για νά συνειδητοποιήσουμε πώς είναι σχετικές ακόμα οί δυνατότητές μας, πώς πρέπει νά ξαναχτίσουμε γερότερα.

Έκτείνονται βαθιά μέσα στο χρόνο οί επιδρομές των σεισμών. Πληγές απ' άκρη σ' άκρη στην Έλλάδα. Η ζωή κι ό χρόνος τις κλείνουν και τó αύριο θεωριεύει τó πάθος νά στεριώσουμε· νά στεριώσουμε και ν' άνέθουμε λίγο ψηλότερα. Άπειραχτη δέν έμεινε φυσικά ή Φωκίδα απ' τούς σεισμούς. Κατ' επανάληψιν δέχτηκε τά πλήγματά τους πληρώνοντας και μ' έμψυχες απώλειες τó φόρο στón Έγκελαδο.

Συνυφασμένος μέ την ιστορία της Άγια-Θυμιάς είναι ό μεγάλος σεισμός που συνέβηκε πριν τέσσερες αιώνες στην περιοχή μας. Μιά άποτυχημένη απόπειρα για την αποτίναξη του τούρκικου ζυγού είχε, απ' τις γνώριμες συνέπειές της, έπισκιάσει τη ζωή στη νότια Παρνασσίδα.

Η περήφανη ψυχή του λαού για μιάν ακόμα φορά είχε, απ' τó τάξιμο βοήθειας, φριχτά έξαπατηθεί και λούφαξε ανασυντάσσοντας τις δυνάμεις και τη φλόγα αναμμένη κρατώντας, όταν «...είς έτος αφπ' (1580), σεισμός μεγάλος και τρομερός έγκρέμισε πολλά σπίτια στο Γαλαξειδί, Σάλωνα, Λιδορίκι και Έπαχτο. Έτότες γούν επέσασι ούλα τά κελλία του Μοναστηρίου του Σωτήρος, και ως έκ θαύματος ή εκκλησία δέν έπεσε, ούτε και έσειστήκεν, αλλά ούτε και πέτρα έρραγίστη· έπλακωθήκασι γούν τρείς μοναχοί μέσα εις τά κελλία τους· και ύστερα έχτισαν άλλα κελλία με πέτραις προσωρινά όπου και τώρα είναι ακόμα τριγύρω· έτότες γούν σύρριζα έχάλασε ένα χωριό, που τó έλέγασι Μυγιά, και οί έγκάτοικοι που έγλύσασι, έπήρασι τά βουνά κλαίοντας· και εκεί έφανερώθηκε ό Άγιος Εϋθύμιος, και τούς έπαρηγόρησε και τούς ειπε νά πηγαίνουσι πίσω στο χωριό, και νά καθήσουνε, και νά μη φοβώνται τίποτες, και αυτός τούς διευθεντεύει, εκείνα τά λόγια, έγυρίσασι, και έξαναχτίσασι τά πεσμένα σπήτια, και τó χωριόν ώνομάσασι Άγίαν Εϋθυμίαν, προς δόξαν και τιμήν του Άγίου, που τούς έγκάρδιωσε, και τούς ειπε τó πώς θά τούς διευθεντεύη. Έπάθασι στο σεισμό εκείνο και τά χωρία Καλοπετρίτζα και Βουνοχώρα και πέντε Όρνια και τά άλλα του Σαλόνου».

”Ετοι παραστατικά περιγράφει ὁ ἱερομόναχος Εὐθύμιος στὸ Χρονικὸ τοῦ κεῖνον τὸ χαλασμό· τὴν ὁλοκληρωτικὴ καταστροφὴ τῆς Μυγιᾶς καὶ τὶς μεγάλες ζημιές στὴ Βουνιχώρα, τὰ Πέντε Ὅρια, τὴ Καλοπετινίτσα (Καλοπετριτζα) καὶ τ’ ἄλλα χωριὰ τῆς περιοχῆς τῶν Σαλώνων. Σάλωνα, μὲ τὴν εὐκαιρίαν, εἶχε ἀπὸ μερικοὺς ὑποστηριχτεῖ, πὼς προέρχεται ἀπ’ τὸ «σάλος», ἐξ αἰτίας τῶν πολλῶν σεισμῶν ποὺ μαίνονταν τὴν περιοχὴ.

Ἄτόφιους ἀπὸηχους τοῦ Μεγάλου Ἔπους κουβάλαγε στὶς πλάτες του, σὰν ἄλλος «Τακη-Πλούμας» ὁ Κῶτσος ὁ Λιανός. Τὸ γέρμα τοῦ θίου δὲν τὸν εἶχε ἀποθέσει στὸ περιθώριο. Καὶ ἐκεῖ, μιὰν ὥρα τῆς Ἰουλιάτικης νύχτας, ξημερώνοντας τ’ Αἰ-Λιός, εἶδε στὸν ὕπνο του ἕνα γερο-γελαδάρη π’ ὁδήγαγε μιὰν ἀγέλη θόδια. Μὲ ἀνυπόκριτη ἀμεσότητα καὶ καταδεχτικότητα τὸν χαιρετήσε καὶ τὸν ρώτησε ποῦ πηγαινε τὰ ζωντανά. Τὰ μισά, τ’ ἀποκρίθηκε κείνος, τᾶχω γιὰ τοὺς Δελφούς, τ’ ἄλλα γιὰ τὴν Ἰτιά κι ἔχω θαστάξει καὶ γιὰ ἄλλα χωριὰ ἀκόμα. Δὲν ἐπρόλαβε καλὰ - καλὰ νὰ τὸ νιώσει τοῦτο τὸ παράδοξο ὄνειρο, κι ἕνα βουητὸ μὲς ἀπ’ τὰ ἔγκατα τῆς γῆς, μούγκρισμα ἀνήμερου στοιχειοῦ, θανάτωσε τὴν ἀπαλὴ γαλήνη τῆς νύχτας. Ὁ κόσμος πετάχτηκε μὲ μιὰς στὸ πόδι. Τρόμος καὶ φωνές, κακὸ καὶ σύγχυση κι ὁ τόπος νὰ μὴ λέει νὰ ἡσυχάσει. Ὁ Ἐγκέλαδος εἶχε πέσει μ’ ὅλο τὸ καταστροφικὸ μένος τοῦ στὴ Φωκίδα. Ἰτέα, Δελφοί, Ἀμφισσα καὶ τ’ ἄλλα

χωριὰ ἱσοπεδώθηκαν. Ἔτρεμε συνέχεια ἡ γῆς. Ὁ κόσμος ἔφυγε μακριὰ στ’ ἁλώνια νὰ σωθεῖ.

Γιὰ τὴν ἐπικείμενη γιορτὴ — ποῦ ἔταν γιορτὴ τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Κ. Λιανοῦ — εἶχαν, μὲ τέχνη καὶ φροντίδα περισσὴ, φκιαχτεῖ τηγανίτες. Μέρους μετὰ χοροπηδοῦσαν ἀπλησίαστες μὲς στὸ χάλκινο ταψὶ κι ἔσταζαν, ἀπ’ τὸ χαγιάτι ὅπου ἦταν ἀπιθωμένες, τὸ μέλι ποὺ τὶς εἶχαν σιροπάσει. Οἱ σεισμοὶ συγκλόνιζαν τὸν τόπο ὥς τὸ 1875 (γιὰ 3 1)2 χρόνια!) καὶ σήμερα ὑπολογίζουν τὶς μετασεισμικὲς δονήσεις σὲ 70.000!!! Οἱ ἄνθρωποι πέρασαν δύσκολες στιγμές, παιδιὰ γεννήθηκαν ἐκεῖ ἔξω, στ’ ἁλώνια. Ξεθεμελιώθηκε ἡ περιοχὴ. Κι ἡ παλιὰ συνοικία τῆς Ἀμφισσας, ψηλὰ κοντὰ στὸ Πηγάδια, ἔχοντας ὑποστει ἐλάχιστες ζημιές — ἡ ἐξαίρεση δηλ. στὸ γενικὸ χαλασμό — ἀποκλήθηκε χαρακτηριστικά: Μάρμαρα.

Ἡ τραγωδία ἐκείνη χαράχτηκε βαθιὰ στὴ μνήμη τοῦ λαοῦ κι ἡ εὐαίσθητη μοῦσα τοῦ τραγούδου:

Τότε ποὺ γίναν οἱ σεισμοὶ καὶ τρέμαν οἱ ὄντάδες,
τότε σ’ ἀγάπησα κι ἐγὼ μὲ πό-
νους, μὲ τρομάρεις...

Νέα μορφή ἔδωσε στὸν τόπο ἡ ἐπανανοικοδόμησις κι ἔδειξε τὸ ἀκατάβλητο πάθος τοῦ ἀνθρώπου γιὰ ἐπιβίωση. Γι’ ἄλλη μιὰ φορὰ ἡ Ἀθηνᾶ, προσωποποίηση τῶν ἀνώτερων δημιουργικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, καταπλάκωνε τὸ φοβερὸ γίγαντα Ἐγκέλαδο. Ἡ Ἀθηνᾶ καὶ τώρα θὰ νικήσει...

Τὸ Β' Δημοτικὸ κατεδαφίζεται

ΕΥΓ. ΓΕΡΟΥΜΑΤΟΥ

Τὸ συνεργεῖο κατέβηκε θιαστικά ἀπὸ τὸ φορτηγό. Θᾶταν καμιά δεκαριά ἐργάτες ποὺ σκόρπισαν μέσσα στὸν περίβολο, καὶ σὲ λίγο, σκαρφάλωσαν στὴν σκεπή, ἀνεβαίνοντας ἀπὸ τὶς ἀνεμόσκαλες.

Ἡ πρώτη σκεπαρνια ἀντήχησε στὸ ἤρεμο πρωῒνὸ σὰν τὴν βολή ποὺ στέλνει τὸ ἐκτελεστικὸ ἀπόσπασμα, στὸν θανατοποινίτη ποὺ εἶναι στημένος ἀντικρυστά. Καὶ τὸ χάλασμα ἄρχισε.

Ἐνα ἀκόμα κτίριο νεοκλασσικοῦ ρυθμοῦ, τὸ Β' Δημοτικὸ Σχολεῖο τῆς Ἀμφισσας παραδόθηκε στὸν κασμὰ τῆς διάλυσης, καὶ στὴν στρατηγικὴ ἐπίθεση τῆς μπουλντόζας.

Τὸ ἀρχιτεκτονικὸ σχέδιο τούτου τοῦ Σχολείου μπορεῖ νὰ μὴν εἶχε τὴν ὑπογραφή ἑνὸς Τσίλερ, ἔδενε ὅμως μὲ τὴν τριγύρω γειτονιά καὶ τὰ παλῆὰ κεραμιδοσκεπασμένα σπίτια, στηριγμένο λιτά, σεμνά, σὶς μπροστινὲς κολόνες του.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ χτίστηκε ἴσαμε σήμερα, χιλιάδες ἀγόρια καὶ κορίτσια συλλάβισαν ἐδῶ τὶς πρῶτες λεξοῦλες, τραγουδίσαν τὸν Ἐθνικὸ Ὕμνο, ἔμαθαν τί εἶναι Πατρίδα καὶ τί Οἰκογένεια, ἔμαθαν γράμματα ἔμαθαν καὶ τὴν ζωή.

Τοῦτο τὸ Σχολεῖο ξεκίνησε τὴν λειτουργία του σὰν σχολεῖο κοριτσιῶν καὶ γιὰ τοῦτο, σὶς ἀρχές, ὁ-

νομάστηκε Παρθεναγωγεῖο. Ὁ τότε ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν Ἀνάρχυρος Σιμόπουλος, καταγόμενος ἀπὸ τὴν Σεγδίτσα, ἐκτελεστής τῆς διαθήκης τοῦ πεθεροῦ του Συγγροῦ, διέθεσε ἕνα μεγάλο κονδύλι γιὰ τὴν περιφέρειά μας, γιὰτὶ ἐκτὸς ἀπὸ τοῦτο τὸ Παρθεναγωγεῖο χτίστηκαν ἀκόμη οἱ Φυλακὲς καὶ τὰ Δικαστήρια, στὴν Ἀμφισσα καὶ πολλὰ σχολεῖα σὶς κυριώτερες κωμοπόλεις καὶ στὰ μεγαλύτερα χωριά τῆς Φωκίδας, ὅπως στὴν Ἰτέα, στὸ Γαλαξειδί, στὸ Χρυσό, στοὺς Δελφούς, στὴν Ἀγία Εὐθυμία, στὸν Ἅγιο Γεώργιο, στὴν Τοπόλια, στὴ Σεγδίτσα.

Ὅταν ὁλοκληρώθηκε τὸ Παρθεναγωγεῖο, πολὺ λίγες οἰκογένειες, κι' ἀσφαλῶς οἱ πιὸ προοδευτικές, ἐμπιστεύτηκαν στὰ θρανία του τὰ κορίτσια τους, γιὰτὶ ἡ κοινὴ γνώμη ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἦταν σκληρὴ καὶ ἀδυσώπητη γιὰ τὶς πρῶτες μαθήτριες.

«Ὅποια πάει γιὰ γράμματα κάνει κι' ἄλλα πράματα», κυκλοφοροῦσε σὰν ἀφορισμός. Ἀλλὰ ἡ πρόοδος ὅλο καὶ περισσότερο κέρδιζε μὲ τὸ μέρος τῆς τὸ σύνολο, καὶ ὅλο περισσότερα κορίτσια γέμιζαν τὶς αἰθουσες.

Πολὺ ἀργότερα μετατράπηκε στὸ Β' Μικτὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο.

Τὸ κτίριο ποὺ σωριάστηκε, ἔχει πλούσια ἱστορία. Στάθηκε ἀκλόνητο σ' εἰρηνικὲς περιόδους καὶ σ' ἀναθρασμούς, ὑπηρετήσε τὸν Ἑθνικισμό, ἔδωσε φῶς καὶ γνώση σ' ἀμέτρητα Ἀμφισσόπαιδα, εἶδε καὶ καλὲς καὶ κακὲς μέρες. Παραστάθηκε καὶ βοήθησε τὴν ἐξέλιξη τοῦ τόπου, ταλαιπωρήθηκε ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴ καὶ Γερμανικὴ κατοχὴ ἀλλὰ δὲν ταπεινώθηκε οὔτε ἀπὸ ἐπιτάξεις οὔτε ἀπὸ διαγουμείσματα, γιατί τοῦτος ὁ πόλεμος ντρόπιασε τοὺς νικητὲς κι' ὄχι τοὺς νικημένους.

Ἔνοιωσε τὸν παλμὸ τῆς ἀντίστασης, γεύτηκε μαζὶ μὲ τοὺς μαθητὲς καὶ ὅλο τὸν κόσμον τὴν χαρὰ ἀπὸ τὴν ἀποθεωτικὴ τελετὴ τῆς λευτερίας, σὰν φύγανε οἱ Γερμανοί.

Τὸ κτίριο τοῦτο. εἶναι ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὸ χθές, ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς πόλης μας.

Ἔχομε συνηθίσει νὰ λέμε, ὅτι τὸ χθές δὲν ἔχει τίποτ' ἄλλο νὰ μᾶς προσφέρει πέρα ἀπὸ ἓναν ἀνεδαφικὸ ρωμαντισμὸ καὶ ἀσυμβίβαστη, γιὰ τὸ σήμερον, ἔλλειψη προσαρμογῆς.

Τοῦτα τὰ παλὰ κτίρια, τὰ δεμέναν μὲ τὸ παρελθόν, ὅσο πλούσια καὶ νᾶναι σὲ θύμησης. ἔχουν τὸ μεγάλο μειονέκτημα νὰ μένουν πίσω ἀπὸ τὴν πρόοδο καὶ νὰ εἶναι ἀπροσάρμοστα στὶς ἀπαιτήσεις τοῦ σημερινοῦ τρόπου διαβίωσης.

Ἡ σημερινὴ τεχνικὴ δίνει περισσότερη σημασία στὶς ἀνέσεις καὶ τὸ πετυχαίνει, σηκώνοντας, πολλὰς φορές, ὄγκους μπετόν, ἄκομψους καὶ

χωρὶς πρωτοτυπίες, παραμερίζοντας τὴν παράδοση, τὴν πλούσιαν κληρονομίαν μας σ' ἀρχιτεκτονικὲς φόρμες, κι' αὐτὴ τὴν ἱστορίαν μας.

Σ' ἄλλες χώρες, ἔχουν εἰδικευμένους ἀρχιτέκτονες ποὺ σέβονται τὸ ἐξωτερικὸ τῶν παλῶν σπιτιῶν, καὶ ποὺ μποροῦν νὰ μεταλλάξουν τὸ ἐσωτερικὸ ἀκολουθώντας τὶς τελευταῖες ἐξελίξεις.

Κι' ἔτσι οἱ πόλεις διατηροῦν τὸ χρῶμα τους, γιατί ἂν διακοπεῖ κάθε σύνδεση μὲ τὶς ρίζες τότε οἱ πόλεις θὰ γίνουν ἀπρόσωπες, θὰ χάσουν τὸν ἴδιον τους τὸν ἑαυτό.

Τὸ γκρέμισμα τοῦ Β' Δημοτικοῦ σχολείου ἦταν ἀναγκαῖον, γιατί ποτὲ δὲν ἔγινε μιὰ ριζικὴ ἐπισκευὴ ποὺ θὰ μπορούσε νὰ τὸ ξαναζωντανέψει.

Κι' ἂν κάποιον συγκινήθηκαν ἀπὸ τὸ ξεθεμέλιωμά του, αὐτοὶ ἦταν οἱ γεροντότεροι ποὺ δὲν συγκινήθηκαν τόσο γιατί χάθηκε ἓνας ἀρχιτεκτονικὸς ρυθμός, ἀλλὰ γιατί μὲ τὰ χρόνια δημιουργήθηκε ἓνας σύνδεσμος ἀνάμεσα σὲ τοῦτο τὸ σχολεῖον καὶ στὶς γενιὲς ποὺ φοίτησαν.

Μιὰ μέρα, ἓνας γεροντάκος καθόταν στὸ σταυροδρόμι καὶ περιεργαζόταν τὰ χαλάσματα. Κάτι ἀσφαλῶς θὰ θυμήθηκε, καὶ ἓνα δάκρυ ἀνέβηκε στὴν κόγχη τοῦ ματιοῦ του, ἦταν τοῦτο κάτι σὰν ἐπικήδειος τῆς ρωμαντικῆς ἐποχῆς.

«Ξέρεις», μοῦ εἶπε —, σὰν πλησίασα, «σὲ τοῦτο τὸ σχολεῖον μάθαμε γράμματα, ὁ παπποῦς μου, ὁ πατέ-

ρας μου, ἐγὼ κι' ὕστερα ὁ γιός μου.

Πόσα καὶ πόσα μαθητούδια δὲν παίζαμε ξέγνοιαστα στὰ διαλείμματα μ' ὄλο πού πολλοὺς ἀπὸ μᾶς μᾶς περίμενε ἓνα φτωχικὸ τραπέζι;

Χαιρόμαστε τὸν ἥλιο, τὸν ἄέρα, τὴν ζωή. Παίζαμε ξέγνοιαστα τὶς ἀμάδες, τὸ θαρετό, τὴν τσιλικά, τὸν ψευτοπόλεμο, τοὺς βόλους, τὸν βεζύρη, τὴν ἀμπάριζα, τὸ κρυφτὸ τὸ κυνηγητό.

Πολλὰ παιδιὰ ἀπὸ μᾶς μάθαιναν γράμματα, δούλευαν συνάμα εἴτε κοντὰ στὸν γονιό, εἴτε κοντὰ σ' ἀφεντικά, ἦταν ἓνας ἀγώννας γιὰ ἐπιβίωση, σκληρὸς ἀλλὰ τίμιος.

Τότε δὲν εἶχαμε ναρκωτικὰ καὶ ἀπόγνωση, δὲν εἶχαμε ἄγχος κι' ἀνασφάλεια, τὸ ἐνεργειακὸ πρόβλημα καὶ πυρηνικοὶ ἐξοπλισμοὶ ἦταν ἄγνωστα.

Σὲ τοῦτο ἀκριβῶς τὸν χῶρο παληά, πολὺ παληά, ἦταν ἡ ἐκκλησία τ' Ἀη-Γιώργη, κι ὅπως λέγεται, στὰ χρόνια τῆς Τουρκικῆς σκλαβιάς ἦτανε κρυφὸ σχολειό.

Ἔλα νὰ τὸ δεῖς, τώρα πού τὸ ξέθαψε ὁ κασμάς. Τοῦτος ὁ τόπος εἶναι εὐλογημένος ἀπὸ τὸν Ἀη-Γιώργη» εἶπε «γιατὶ ὅπως λένε, ὁ ἅγιος γυρόφερνε πηλαλῶντας μὲ τ' ἄλογό του».

Καὶ ἀπομακρύνθηκε, σκυφτός, πνιγμένος στὴν συγκίνηση καὶ τὶς θύμησες, σέρνοντας μαζί του, ὅ,τι ἀπό-

μεινε ἀπὸ τὴν ἐποχή του.

Κοιτάζοντάς τον νὰ ξεμακραίνει, σκέφτηκα πόσο ἐπικίνδυνα παράλογο εἶναι νὰ ζοῦμε μόνο γιὰ τὸ παρελθόν, κλείνοντας τὰ μάτια σὲ κάθε πρόοδο κι' ἐξέλιξη, ἀλλὰ καὶ πόσο ἐπίσης ἐπικίνδυνο εἶναι νὰ γατζωνόμαστε στὸ σήμερα περιφρονώντας τὸ χθές.

Ἕνας Σιμόπουλος, ἓνα αἰῶνα πρὶν, ἦταν τόσο φωτισμένος. Ἀξιοποίησε μὲ τὸν καλύτερο τρόπο, τοῦτον τὸν τόπο πού καθαγιαστικὴ ἀπὸ τὶς λειτουργίες, τοὺς ὀρθρους καὶ τοὺς ἐσπερινούς τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν πίστη τῶν σκλαβόπουλων πού γιόμιζαν τὸ θράδυ τὸ κρυφὸ σχολειό, καρτερῶντας ἓνα λεύτερο αὔριο.

Σχολειὸ βέβαια θὰ ξεπεταχτεῖ καὶ τώρα.

Σχολαρούδια θὰ τὸ γιομίσουν καὶ πάλι καὶ θὰ παίρνουν τὶς γνώσεις πού θὰ εἶναι καθοριστικὲς γιὰ τὸ μέλλον τους.

Χρειαζόμαστε τόσο πολὺ, ἄνετα καὶ φροντισμένα κτίρια κι' ἀκόμα περισσότερο σχολειά, γιατί ἐκεῖ δημιουργεῖται ὁ χαρακτήρας κι' ἡ προσωπικότητα τῶν παιδιῶν. Ἀλλὰ νὰ ταιριάζουν στὴν ἐλληνικὴ πραγματικότητα, κι' ἡ μελέτη τῆς κατασκευῆς τους νὰ μὴν ἀφορᾷ μόνον τὴν λειτουργικότητα καὶ τὴν ἀνεση, ἀλλὰ νὰ συμπορεύεται μὲ τὴν πλούσια ἐθνικὴ μας κληρονομιά σὲ ἀρχιτεκτονικὲς κατασκευές.

"ΤΟ ΜΑΥΡΟ ΠΕΤΣΙ.."

ΓΙΑΝΝΗ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ, δάσκαλου

Ἀπ' τὴν ἱστορία τοῦ Δημήτρη Δασκαλόπουλου, ποὺ ἔδρασε στὰ προεπαναστατικά χρόνια, ἀλλὰ καὶ σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ Μεγάλου Ἀγώνα τοῦ 1821, κυρίως στὴν πεδινὴ Δωρίδα.

Παιδικοὶ φίλοι ἦταν ὁ Δημήτρης Δασκαλόπουλος κι ὁ Τριανταφύλλου καὶ ζοῦσαν σ' ἓνα χωριὸ τ' Ἀπόκουρου κοντὰ στ' Ἀγρίνιο. Ζωηροὶ καὶ οἱ δυὸ τους δὲ μποροῦσαν νὰ ὑποφέρουν τὴν τουρκικὴ τυραννία καὶ ὀλοένα δημιουργοῦσαν ἐπισόδια μὲ τοὺς τυράννους καὶ περισσότερο καιρὸ ἦταν στὸ «κλαρὶ» καὶ λιγότερο στὰ σπίτια τους.

Γι' αὐτὸ τοὺς ταίριαζε τὸ παρακάτω τραγούδι:

«Η ΚΑΤΑΡΑ ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ»

Οἷλες οἱ μάνες στὰ παιδιὰ
εὖχονται νὰ προκόψουν
καὶ μένα ἢ μανούλα μου
βαριὰ κατάρρα δίνει:

Κλέφτης νὰ πᾶς παιδάκι μου
κλέφτης νὰ κατυγτήσεις.
Νὰ κατοικήσεις στὰ βουνὰ
καὶ στίς ψηλὲς ραχοῦλες.

Νᾶχεις τοὺς λόγγους συντροφιά
καὶ τὰ πουλιὰ κουδέγτα,
νᾶχεις καὶ τὰ κλεφτόπουλα
καθημερινὸ λημέρι.

Δώδεκα χρόνους ἔκαμα
στοὺς κλέφτες καπετάνιος.
Σὲ στρῶμα δὲν ἐπλάγιασα
οὐδὲ σὲ μαξιλάρι.

Τὸ χέρι μου προσκέφαλο
καὶ τὸ σπαθί μου στρῶμα
καὶ τὸ καριοφιλάκι μου
ἦταν τὸ σκέπασμά μου.

Δὲν μποροῦσαν νὰ σταθοῦν ἄλλοι
στ' Απόκουρο, στὴν περιοχὴ τῆς
Τριχωνίδας, γιατί κινδύνευαν νὰ
πιαστοῦν ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ
γι' αὐτὸ ἔφυγαν καὶ ἦρθαν στὴ Δωρίδα γύρω στὰ 1800. Ὁ Δημήτρης ἐγκαταστάθηκε στὸ Κλήμα, στὸ κεῖθε Κλήμα ἢ Κοκκιναίους. Τὸ χωριὸ αὐτό, ποὺ εἶχε τὴν χειμερινὴ ἔδρα τοῦ ὁ Δεσπότης Λιδορικίου, εἶναι κοντὰ στὴ θάλασσα κι ἀνάμεσα στὰ κτήματα ἦταν τὸ Μετόχι καὶ οἱ μύλοι τοῦ Μοναστηριοῦ τῆς Βαρνάκοβας.

Ἔτσι ὁ Δημήτρης Δασκαλόπουλος, βοηθούμενος ἀπὸ τὴ «φύση» του καὶ τὸ περιβάλλον, γρήγορα ἔγινε Παπαδημήτρης στὸ κεῖθε Κλήμα. Ὁ Τριανταφύλλου ἐγκαταστά-

θηκε στο Πάνω Παλαιοξάρι κι έγινε γνωστός με τὸ ὄνομα: Τριαντάφυλλος Ἀποκορίτης.

Ἀλλὰ ἡ ἡμερη θρησκευτικὴ καὶ οἰκογενειακὴ ἀτμόσφαιρα τοῦ νέου σπιτιοῦ τοὺς δὲν ἡμέρωσαν καὶ τὸν ἀνυπόταχτο χαρακτήρα τοὺς.

Γρήγορα παρουσιάζονται σὰν καπεταναῖοι μετρίαντα - σαράντα παλληκάρια ὁ καθένας.

Ὁλόκληρη ἡ πεδινὴ Δωρίδα ἦταν κάτω ἀπὸ τὴν κυριαρχία τοὺς: Ὁ Ἀποκορίτης κατεῖχε τὶς ὀρεινὲς διαβάσεις τοῦ Τρίκορφου ὄρους κι ὁ Παπαδημήτρης τὶς πεδινότερες. Ἀπ' αὐτὲς τὶς διαβάσεις περνοῦσε ὁ δρόμος ποὺ συνέδεε τὸν Ἐπαχτο μετὶ τὸ Λιδορίκι καὶ τὰ Σάλωνα.

Ὁ Παπαδημήτρης, μετὶ τὸν κλεφτοπόλεμο ποὺ ἄνοιξε στοὺς τοπικοὺς ἀγάδες καὶ μπέηδες, δὲν ἄργησε νὰ γίνεῖ ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος τῶν τυράννων, πού, ἀπὸ τὸ μαυριδερὸ χρῶμα τοῦ σώματός του, τὸν ὀνόμασαν Καραμεσίνη, δηλ. Μαῦρο Πετσί.

Ὁ πασᾶς τοῦ Ἐπαχτου, ποὺ διοικοῦσε τὴν περιοχὴ, συχνὰ ἔστελνε ἐναντίον τοῦ Καραμεσίνη ἀποσπάσματα.

Ἔτσι πολλὲς ἦταν οἱ συγκρούσεις ἀνάμεσα στοὺς κλέφτες καὶ τοὺς ἐχθροὺς. Τέτοιες συγκρούσεις ἔγιναν στὸ Κεφαλογιόφυρο, μοναδικὸ πέρασμα τοῦ Μόρνου ποταμοῦ σὲ καιρὸ χειμῶνα, στὰ Ταμπούρια, περιοχὴ Κλήματος - Κουκούρων καὶ στὶς ὀρεινὲς διαβάσεις τοῦ Τρίκορφου, κοντὰ στὴν Κώκα, τὸ ἀπρόσιτο λημέρι τοῦ Παπαδημήτρη καὶ τοῦ Ἀποκορίτη.

Μπροστὰ στὴν ἐκδικητικὴ μανία τῶν τυράννων οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν κρύβονταν στοὺς λόγγους. Τὶς περισσότερες φορὲς ὅμως κατέφευγαν στὴ μεγάλη σπηλιὰ τῆς Κώκας, ποὺ ἦταν στὴ μέση τοῦ μεγάλου βράχου καὶ ἀνέβαινε ἀπὸ ἐπικίνδυνο μονοπάτι.

Στὴν εἴσοδο εἶχε πλάτωμα καὶ προστατευτικὸ μονδρότοιχο. Μετὰ τοῦφέκια καὶ τὶς πέτρες ποὺ κυλοῦσαν οἱ δικοὶ μας ἐμπόδιζαν τοὺς Τούρκους ν' ἀνέβουν. Μποροῦσαν δὲ νὰ μένουν στὴ σπηλιὰ γιὰ μέρες.

Κυριολεκτοῦσε ὁ Ρήγας, ὅταν ἔγραφε:

Σπηλιὲς νὰ κατοικοῦμε,
νὰ βλέπουμε κλαριά,
νὰ φεύγουμε ἀπ' τὸν κόσμον
γιὰ τὴν πικρὴ σκλαβιά...

Πότε ἔγινε μέλος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας ὁ Καραμεσίνης εἶναι ἄγνωστο. Γνωστὸ πάντως εἶναι, ὅτι μετὰ τὴν ἔναρξη τῆς Ἐπαναστάσεως ἔκαμε ἐπιδρομὴ σ' ὅλη τὴν τουρκοκρατούμενη πεδινὴ Δωρίδα.

Ἐπίασε αἰχμάλωτους τοὺς τοπικοὺς ἀγάδες καὶ τοὺς ὀδήγησε στὸ πρὸ ὀλίγου λευτερωμένο Μαλανδρίνο.

Ἐκεῖ τοὺς ἔκλεισαν σ' ἓνα ἀχερῶνα καὶ τοὺς ἔκαψαν...

Ἀνάμεσα στοὺς αἰχμαλώτους ἦταν οἱ ἀγάδες: Τσαμαλᾶς, Σούλης, Χασάν, Μανάγουλης καὶ Ὁμέρ, ποὺ ἔδωσαν καὶ ὀνόματα σὲ τοπωνύμια (Τσαμαλάδες), ἢ σὲ χωριᾶ (Σουλές — Εὐπάλιο), (Χασάν - ἀγᾶ, Μα-

νάγουλη), (Μαραφέντ' - 'Ομέρ ἀφέντη).

Στὸ μεταξὺ θγῆκαν οἱ Τοῦρκοι τοῦ "Επαχτου γιὰ ἀντίποινα. Ρήμαξαν ὅ,τι θρῆκαν μπροστά τους: "Επιασαν αἰχμαλώτους, σκότωσαν κόσμο ἔκαψαν ἐκκλησίες καὶ μετόχια, ρήμαξαν σπίτια.

Οἱ περισσότεροι ὅμως ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῶν χωριῶν Κουπλαῖοι, Κλήμα, Κοκκιναῖοι, Κούκουρα, Κάμπος, Παλιόμυλος, ἀνέθηκαν στὴ σπηλιά τῆς Κώκας καὶ σώθηκαν, κλεισμένοι ἐκεῖ δυὸ μέρες.

Στὸ μεταξὺ οἱ Τοῦρκοι ποὺ ἀνέθηκαν μέχρι τὸ Πάνω Παλιοξάρι, συνάντησαν ἰσχυρὴ ἀντίσταση στὰ περάσματα τοῦ Τρικόρφου ἀπὸ τοὺς "Αποκορίτη καὶ Παπαδημήτρη κι ἀναγκάστηκαν νὰ γυρίσουν πίσω στὸν "Επαχτο, στέλνοντας λάφυρα καὶ αἰχμαλώτους στὸ Μεσολόγγι...

Δὲ μᾶς εἶναι γνωστὸ σὲ ποιές ἀκόμα μάχες ἔλαβε μέρος ὁ Καραμεσίνης. Καθόλου ἀπίθανο ν' ἀκολούθησε καὶ τοὺς ἄλλους Δωριεῖς ἀγωνιστὲς στὶς πάμπολλες ἐκστρατείες τους καὶ τὶς μάχες ποὺ ὤδωσαν σ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ "Αγώνα.

"Ακόμα μπορεῖ νὰ πῆρε μέρος στὸν ἀποκλεισμὸ τοῦ "Επαχτου, νᾶφτασε στὸ Μεσολόγγι (ὁ "Αποκορίτης ἐκεῖ διακρίθηκε) ἢ νὰ πολέμησε στὸ πλευρὸ τοῦ Καραϊσκάκη,

ὅταν ἐκεῖνος ἔδωσε μάχη μὲ τοὺς Τούρκους στὰ Ταμπούρια, περιοχὴ τοῦ Κλήματος καὶ τόπος τοῦ Παπαδημήτρη...

Βέβαια πάντως εἶναι τὰ ἑξῆς:

Στὰ 1819 γεννήθηκε τὸ παιδί τοῦ Χρίστου Παπαδημητρίου ἢ Καραμεσίνης. "Απὸ τὸ Χρίστο γεννήθηκαν: οἱ Θανάσης (περίπου τὸ 1844) Γιώργος, Δημήτρης, "Αναστάσης, Παντούλα, Καλλιόπη, Παρασκευή.

"Ο Θανάσης πῆρε τὴ Βασιλικὴ τοῦ Γιώργου Λιοκώστα ("Ηλιόπουλου), ποὺ καταγόταν ἀπὸ τὴ Ζωριάνο καὶ ἔφτιαξε τὰ παρακάτω παιδιὰ, κατὰ σειρὰ ἡλικίας: Μῆτσο, Νίκο, Ρίνα, "Αριστομένη, Χρίστο, Γιάννη Κώστα, Χρυσάφω, "Ηλία, "Ανδρέα. Σήμερα ζοῦν ὁ Γιάννης, Κώστας καὶ "Ανδρέας καὶ φυσικὰ τὰ ἐγγόνια τοῦ Θανάση.

"Ο μπαρμπα - Γιάννης, ποὺ μᾶς διηγήθηκε τὴν παραπάνω ἱστορία, εἶναι σήμερα 97 ἐτῶν καὶ μένει μὲ τὴ γυναῖκα του Κατερίνη (ἀπὸ τὴ Ζωριάνο) στὴ Μαγούλα, οἰκισμὸ τῆς κοινότητος Μοναστηρακιοῦ Δωριδος. "Εχει δὲ τὰ παιδιὰ: Κούλα (Βασιλική,) Θανάση, Κωστία, Ρίνη, Τασία, Θύμιο.

Τὸ τραγοῦδι μᾶς τὸ εἶπε ἡ θειὰ "Αγγέλω Καραχάλιου 84 χρόνων καὶ τραγουδιόταν στὰ Κούκουρα ἀπὸ παλιά, ὡς τὰ τελευταῖα ξεμπουλτσίσια, ἐδῶ καὶ δεκαπέντε χρόνια...

Συμπατριώτη,

Μὴν πετᾶς τὸ περιοδικὸ τοῦτο. "Εστω καὶ ἂν δὲ σοῦ ἀρέσει μὴν τὸ καταστρέφεις.

Δῶστο σὲ κάποιον ἄλλο. Μπορεῖ ν' ἀρέσει σὲ κείνον.

Τὸ ἀπελευθερωτικὸ κίνημα τῆς Γυναίκας

ΕΥΘΥΜ. ΑΝΑΣΤ. ΔΡΟΛΑΠΑ, τ. Ἀντιπροέδρου Ε.Φ.Μ.

Δημοσιεύεται μετὰ τὴν εὐκαιρία τῆς «Διεθνοῦς ἡμέρας τῆς γυναίκας»
8 Μαρτίου 1981.

Ὁ φεμινισμὸς σὰν κίνηση γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς γυναίκας ἔχει λάβει στὴν ἐποχὴ μας ἀπροσμέτρητες διαστάσεις. Οἱ συνδικαλιστικὲς ὀργανώσεις, οἱ πολυάριθμες καὶ πολυποίκιλες ἐκδηλώσεις γιὰ τὴν προβολὴ καὶ τὴ διεκδίκηση τῶν δικαιωμάτων τῆς γυναίκας, ἀποτελοῦν μερικὲς ἀπὸ τὶς σπουδαιότερες ἐκφράσεις τοῦ κινήματος ἢ δραστηριότητα τοῦ ὁποῖου ἔχει ἐπιταχυνθεῖ κατὰ τὴν τελευταία δεκαετία.

Πρακτικὰ τὸ φεμινιστικὸ κίνημα, μέσα ἀπὸ τὸ τεράστιο πλέγμα τῶν ἀντικτύπων καὶ τῶν ἀναδιαρθρωτικῶν κοινωνικῶν μεταβολῶν ποὺ προσπαθεῖ νὰ ἐπιλύσει ἀλλὰ καὶ ποὺ παράλληλα δημιουργεῖ, ἕνα, συνυφασμένο μετὰ τὶς γενικώτερες γεωπολιτικὲς καὶ κοινωνικοοικονομικὲς συνθήκες καὶ δυνατότητες, ποὺ μποροῦν νὰ ἐκφράσουν τὶς μεταβολές αὐτὲς ἢ νὰ τὶς δώσουν μετουσιωμένες σὲ μιὰ ὁλότητα, ποὺ ἔχει τὴ θέληση καὶ τὴ δυνατότητα νὰ τὶς δεχτεῖ.

Θεωρητικὰ ὅμως μέσα στὴ νέα κοινωνικοπολιτικὴ συγκυρία τῶν καιρῶν, ποὺ δημιουργοῦν οἱ κοσμοκοινωνικὲς διαρθρωτικὲς μεταβολές, τὸ θέμα τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς γυναίκας, μετὰ εὐρύτερη ἔννοια, σὰν πρόβλημα, ποὺ ἔχει ἀνυπολόγιστη γιὰ τὸ σύνολο ἀπήχηση, ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ μιὰ σωστότερη, ὀρθὴ θὰ μπορούσα νὰ εἰπῶ, τοποθέτηση ἔξω ἀπὸ ἀντιδικίες καὶ ἀνταγώ-

νισμούς, φανφαρονισμούς ἢ καπηλίες μετὰ συνειδητοποίηση τῶν δεδομένων καὶ σαφὴ καθορισμὸ τῶν ζητουμένων.

Μόνον ἔτσι, ἂν δηλαδή τεθοῦν «παράγοντες» καὶ «προβλήματα» σὲ σωστὴ ἀξιολόγηση τῶν προβληματισμῶν καὶ τῶν προσανατολισμῶν, «τὸ γυναικεῖο κίνημα» μπορεῖ νὰ κατευθυνθεῖ σωστὰ καὶ μετὰ τὶς λιγώτερο ἐπιζήμιες γιὰ τὸ ἴδιο καὶ τὸν ἄνθρωπο συνέπειες, —ποὺ εἶναι ὅπωςδὴποτε ἀνυπολόγιστες— ἂν ἀναλογισθεῖ κανεὶς, ὅτι ἀναθεωρεῖ ὅλες σχεδὸν τὶς βασικὲς δομὲς ποὺ στηρίχτηκε καὶ στηρίζεται ἀκόμα τὸ κοινωνικὸ οἰκοδόμημα

*
**

Πρωταρχικὸ — θεσμικὸ ἂν θέλετε— ἀπὸ τὰ προβλήματα ποὺ στοχεύει, ἀλλὰ καὶ ποὺ προσδιορίζουν τὸ φεμινιστικὸ κίνημα, εἶναι ἡ θέση, ποὺ θὰ πάρει ἡ γυναίκα στὴ ζωὴ.

Τὸ πρόβλημα θέβαια δὲν εἶναι καινούργιο. Ἔχει ζωὴ ὅσο καὶ τὰ ἐπίσημα φεμινιστικὰ κινήματα τῆς χειραφέτησης τῆς γυναίκας καὶ πασχίζει νὰ στηριχθεῖ ἄλλοτε σὲ μιὰ ἀλλοτρίωση τῆς γυναίκας — ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴ σχέση ὑποταγῆς καὶ ποὺ ἐξελλίσσεται σὲ ἀγῶνα ἀμφισβήτησης τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς ἐξάρτησής της ἀπὸ τὸν ἄνδρα— καὶ ἄλλοτε σὲ μιὰ παράλληλη μετὰ τὸν ἄνδρα τοποθέτηση μετὰ ἴσες καὶ ἴδιες μετοχές, ποὺ ἀποβλέπει στὴν εὐρύ-

τερη έννοια άνθρωπος καί στά συνολικά έν γένει τών ανθρώπων προβλήματα, πού άφορούν τήν ίδια τήν ανθρώπινη κοινωνία.

Τό θέμα γιά τό ποιά θά είναι ή θέση πού θά πρέπει νά πάρει ή γυναίκα στή ζωή είναι άπ' αútά, πού περισσότερο σήμερα έχουν δημιουργήσει ένα κυκλώνα συζητήσεων μέ πολλές άντικρουόμενες άπόψεις.

**

Στά πολύ παλιά χρόνια έλειπε ή δέν δημιουργούσε σοβαρά προβλήματα μεταξύ τών «άρμοδιών», αλλά κυρίως στή ζωή τό θέμα τής, μέ τή σημερινή έννοια, χειραφέτησης τής γυναίκας. Η θέση της ήταν καθορισμένη κάθε φορά ανάλογα μέ τήν επικρατούσα κοινωνική διάρθρωση καί κυρίως τή γενική νοοτροπία πού έποίκιλλε στή πορεία τών άλληλοδιαδόχων έποχών. "Ετσι άλλοτε βρίσκομε τς γυναίκες νά κυκλοφορούν καί νά συμπεριφέρονται έλεύθερα, όπως καί οί άνδρες (άρχαιότατος Κρητικός Πολιτισμός) κι' άλλοτε κλεισμένες σ'ό σπίτι μέ διπλομανταλωμένα παράθυρα νά ζούν τήν ζωή τών οικοσítων.

Σήμερα όμως τό θέμα τούτο γίνε προβλημα πού στίς πάμπολες αναλύσεις του άπό τούς κοινωνιολόγους καί γενικά τούς «ειδικούς» κάθε άλλο παρά τή λύση του βρίσκουμε. Οί διίστάμενες άπόψεις δέν στέκονται ίκανές νά μάς φωτίσουν ούτε άκόμα καί κείνες πού φιλοδοξούν νά πάρουν τό δρόμο τής «γκαμήλας». "Ετσι έχομε ένα κυκλώνα θεωριών πού όλες φιλοδοξούν νάναι όρθές.

Τήν κοσμοθεωρητική διαφορά τών αντιλήψεων θά πρέπει νά αναζητήσουμε σέ υποβόσκουσες ή σέ έπι-

ρεάζουσες κοινωνικές επιδράσεις καί τοπικιστικά έλατήρια πού πολλές φορές αναλύονται σέ άνάγκες. Σ' αυτή τή περίπτωση μπορούμε νά κατατάξουμε τς άπόψεις πού έρχονται άπό χώρες στίς όποιες ή άνάγκη επιβάλλει μιá πιό ένεργητική, περισσότερο πλατειά καί μέ μεγαλύτερες ευθύνες θέση τής γυναίκας ή τών άλλων πού οί συνθήκες αναγκάζουν τό αντίθετο.

Παληός φυσικοκλιματολογικός νόμος πού στή κάθε πορεία γιά μιá γενικώτερη «έπιστημονική συμφωνία» στέκεται έμπόδιο σέ μιá γνωστική όμογνωμία.

Έκτός άπ' αυτή, τή δικαιολογημένη άπό μιá άποψη αίτία τής άν θέλετε αντιγνωμίας, έχομε καθαρώς γενικώτερης ύφης ύποκειμενικές γνώμες —οί όποιες έμπνέονται συνήθως άπό τόν άκρατο φεμινισμό ή τής ανατολίτικες ιδέες τού όμιλούντος — πού οί περισσότερες συγχέουν τό καθαρό θέμα τής γυναικείας άποστολής καί τής χειραφέτησης τού γυναικείου φύλου πρós τήν μέ δυτικοευρωπαϊκή προέλευση νέα περί ισότητας τών δύο φύλων θεωρία, κάθε άλλο παρά έγγίζουν πρós τήν αλήθεια. ("Εδω έχουν θέση εκείνοι πού καθορίζουν τήν τοποθέτηση τής γυναίκας μέ βάση τήν άρχή τής ισότητας τήν όποιαν συναρτούν πρós τήν ισοϊκανότητα ή κατωτερότητα (έσφαλμένη βάση) καί όχι πρós τήν δυνατότητα (όρθή).

Η αναφερόμενη δεύτερη κατηγορία μαζί μέ μιá τελευταία όμάδα, τής όποιας οί άπόψεις στηρίζονται ως έπί τό πολύ σέ άναποδείκτους «μεταφυσικές» πολλές φορές προϋποθέσεις πού άσκούν επίδραση στήν έρμηνεία τών δεδομένων πού τούς παρέχει ή έπιστημονική καί ειδικώτερα ή κοινωνιολογική έρευ-

να, στεροῦνται οὐσιαστικῆς συμμετοχῆς στὸ οἰκοδόμημα τῆς γνώσης καὶ ἡ ἀποστολὴ τοὺς ἐξαντλεῖται στὸν ἐπιδιωκόμενον ρηχὸ — ἂν ἐκφράζομαι καλὰ — σκοπὸ.

Ἔτσι ἀπομένουν στὴν ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια αἱ ἀπόψεις τῆς πρώτης κατηγορίας τὸ κύρος τῶν ὁποίων θὰ πρέπει νὰ ἀναγνωρίσομε.

Αὐτὲς παραδέχονται στὴν ἀποστολὴ καὶ στὴ θέσῃ τῆς γυναίκα σὰν σωστὲς τὶς ἐκδηλώσεις καὶ τὶς ἀσχολίες ποὺ γιὰ νὰ καταπιασθῇ κανεὶς χρειάζεται ὄχι μονάχα ἐπιτηδειότητα, ἀρετὴ δηλ. ποὺ ἀπαιτοῦμε γιὰ κάθε γενικώτερα ὀρθολογιστικὴ ἐνέργεια, ἀλλὰ καὶ ποὺ ὑπηρετοῦν ταυτόχρονα καὶ ἄλλες σκοπιμότητες τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ γενικώτερα κοσμοκοινωνικές. Βέβαια στὴν ἐρώτησιν ποιὲς ἀκριβῶς εἶναι αὐτὲς δὲν μπορούμε νὰ δώσουμε μιὰ ἀπόλυτὴ κι' οὔτε ἐνιαίᾳ ἀπάντησιν. Δὲν μπορούμε λ.χ. τὴν ἴδια συμβουλὴ νὰ δώσουμε σὲ μιὰ Ἀφρικάναν καὶ σὲ μιὰ Ἀμερικανίδα, οὔτε καὶ μπορεῖ νὰ ἰσχύσῃ μιὰ εἰδικὴ συμβουλὴ σ' ὅλες τὶς γυναῖκες, ἀφοῦ στίς μὲν ἡ εὐαισθησία εἶναι ἔμφυτα ριζωμένη στὸ ὑποσυνείδητό της ἐνῶ στὴν ἄλλη ὁ ἐπαναστατικὸς καὶ θεληματικὸς χαρακτήρας ἀποτελοῦν τὴν κύρια τοῦ ψυχοσυνθετικῆς ὕψης. Γενικὰ ὅμως θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε πὼς ἡ γυναικεῖα δραστηριότητα περιλαμβάνει ἐκείνες τὶς ἀσχολίες ποὺ πετυχαίνουν νὰ μὴν ὑποτάσσουν, οὔτε νὰ συμπνίγουν τὸ κύριο προορισμό της.

••

Σήμερα θρискόμαστε σὲ μιὰ ἐποχὴ «οἰκογενειακῆς ἐπανάστασης» ποὺ

δημιούργησε κυρίως ἡ ἀσάφεια τῆς θέσης ποὺ θὰ πρέπει νὰ ἔχει ἡ γυναῖκα στὴν οἰκογένεια. Μπορεῖ ὅλοι νὰ συμφωνοῦν γιὰ τὴν κυρία τῆς ἀποστολῆς ὅτι δηλ. βασικὸς καὶ ὑψιστος ρόλος τῆς γυναίκας εἶναι ἡ μητρότητα καὶ ὅτι ἡ ἀποστολὴ της εἶναι συνυφασμένη μὲ τὴ δημιουργίαν καὶ τὴ διατήρησιν τῆς οἰκογένειας, πλὴν ὅμως ἡ ἐπαγγελματικὴ ἀπασχόλησις, καὶ οἱ νέες ἀπόψεις, ποὺ ἤδη σὲ πολλὰ μέρη γίνηκαν πράξις, γιὰ τὴ σχέσιν καὶ τὴ συμβίωσιν τῶν δύο φύλων, κλόνισαν τὴν οἰκογένειαν καὶ ἐδημιούργησαν σοβαρὰ προβλήματα ἔτσι ποὺ ἐνῶ σκεπτόμαστε τὴ χειραφέτησιν σὰν ἓνα μέσο ποὺ τὸ ὑπαγόρευαν λόγοι ἠθικῆς τάξεως καὶ γενικώτερης θελτίωσης τῆς κοινωνίας, εἶχε ἐντελῶς ἀντίθετο ἀποτέλεσμα.

Ἡ χειραφέτησις, ἡ κατάκτησις ἱσῶν δικαιωμάτων καὶ τόσα ἄλλα ποὺ γιὰ τὴν ἀπόκτησίν τοὺς ἀγωνίζεται ἡ σημερινὴ γυναῖκα, τὴν ὑποχρέωσαν, μπορεῖ ἀσυνείδητα, ν' ἀπαρνηθῇ τὰ προνόμια τῆς θηλυκότητος καὶ νὰ παραμελήσῃ τὴν οἰκογένειαν.

Βέβαια ὅπως εἶπαμε παραπάνω, ἐδῶ δὲν μπορούμε νὰ δώσουμε ἓνα κατάλογο μὲ τὸ σύνολο τῶν ἐπιτρεπτῶν γυναικείων ἐπιδιώξεων καὶ ἀσχολιῶν, καὶ γιὰ τὴν θᾶναι σχετικὸς, πρὸς τὴ σωστὴ ὅμως βασικὴ κατεύθυνσιν προχωρώντας, εἶναι ὀρθὸ ἡ γυναῖκα νὰ κινεῖται ἐλεύθερα, ἀρκεῖ νὰ μὴν δημιουργήσῃ τόση ἐπάρσις καὶ τόση περιφρόνησις γιὰ τοὺς ἄλλους ὥστε ν' ἀδιαφορήσῃ γιὰ τὸ βασικὸ ρόλο της στὴ γῆ.

“...ΚΑΙ ΑΠΟ ΜΑΡΤΗ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ,,

ΜΗΤΣΟΥ ΕΛΑΤΟΥ

“Εδωκε ὁ Θεὸς καὶ ἦρθε τὸ τέλος τοῦ χειμῶνα, καιρὸς ἦταν πιά. Τ’ ἀνεμόχονα σταματῆσαν, ἡ παγωνιά λιγότεψε, ἡ μέρα τὸ πῆρε ἅπάνω της. Τὰ σύννεφα ἀραιῶσαν, ὁ οὐρανὸς ξάνοιξε καὶ ὁ ἥλιος ἀρχίνεψε νὰ ζεσταίνει τὴ πλάση — ἡ ἄνοιξη ὅπου νᾶναι φτάνει.

Ἡ νεκρωμένη ἀπ’ τὰ τσάφια καὶ τὶς κοκκαλωτὲς γῆς συνέρχεται σιγά - σιγά καὶ ζωντανεύει — οἱ ρίζες ἀναδευτῆκαν, οἱ χυμοὶ κυλῆσαν, οἱ σπόροι θλαστῆσαν. Στὰ προσηλιακά καὶ στ’ ἀπάγγεια πρασίνισε κίολας ἡ πρώτη χλωρασὰ καὶ στὰ γυμνά κλαδιὰ φουσκῶσαν τὰ «μάτια», ὅπου νᾶναι τὰ δέντρα θ’ ἀνθίσουν — ἐκτὸς ἀπ’ τὴν ἄμοιρη ἀμυγδαλιά πού θιάστηκε καὶ τὴν κάψαν οἱ πάγοι τοῦ Γενάρη.

Τὸ μήνυμα τοῦ ἐρχομοῦ τῆς ἀνοιξης — μήνυμα χαρμόσυνο — σκόρπισε γοργὰ ὁλόγυρα, σὲ κάμπους καὶ βουνά. Πρῶτα - πρῶτα τὸ πῆραν εἶδηση τ’ ἀγριομερνὰ πού λούφαζαν στὶς μονιές τους τρομαγμένα ἀπ’ τὴν ἀγριιάδα τοῦ χιονιοῦ καὶ τοῦ πάγου. Τ’ ἀρκούδια ξυπνῆσαν ἀπ’ τὸ μακρὺ ὕπνο τοῦ χειμῶνα, οἱ ἀλεπούδες θῆκαν στὸν ἥλιο νὰ στεγνώσουν τὴ γοῦνα τους, τὰ πουλιὰ παρατῆσαν τὰ σύθαμνα καὶ τὰ χαμόκλαρα καὶ πετάξαν στὶς δεντροκορφές — σὲ λίγο θὰ γιομίσει ὁ τό-

πος ἀπὸ φωνές καὶ κελαϊδίσματα.

Μὰ καὶ τὰ μερωμένα ζωντανὰ δὲν μείναν πίσω, σ’ ἀναθρασμὸ βρίσκονται τοῦτο τὸν καιρό. Τὸ μαντρί καὶ τ’ ἀχοῦρι στένεψε καὶ δὲν τὰ χωράει πιά, ἀνυπόμονα χτυπᾷ τὸ πόδι στὴ γῆς καὶ ζητᾷ τὴν ἀμολυσιά τους, νὰ τρέξουν, νὰ πηδήσουν, νὰ ξεμουδιάσουν. Ποιὸς τὰ κρατᾷ πιά;

Καλὴ ἐποχὴ ἡ ἄνοιξη — εὐλογημένη — καὶ τὸ σπουδαιότερο φτάνει τὴν ὥρα πού τὸ κουράγιο καὶ ἡ καρτερία, εἶναι στ’ ἀπόσωσμά τους — πόσο νὰ ὑπομονέψει κανένας, καὶ πόσο ν’ ἀντέξει; Στ’ ἀπόσωσμά τους βρίσκονται ἀκόμα καὶ οἱ κάθε λογῆς κουμπάνιες — ἀδειάσαν τὰ κελάρια καὶ οἱ ἀχυρῶνες — καὶ οἱ χωριανοὶ στέκονται γιομᾶτοι συλλογὴ — τί θ’ ἀποκάμουν ἂν ἡ ἄνοιξη ὀψιμίσει; Νὰ ὅμως πού δὲν ἄργησε, πάνω στὴν ὥρα φτάνει καὶ μαζί μὲ τ’ ἄλλα καλὰ φέρνει καὶ τὴν ἀπολύτρωση ἀπ’ τὸ θραχνᾶ ἐτοῦτον — χίλιες δόξεις νᾶχει ὁ Κύριος...

Οἱ ζευγάδες, στὰ χωριά, πού κοντεύουν νὰ μουχλιάσουν ἀπ’ τὸ καησιό, σὰ νὰ νοιῶσαν κάτι τὶς ἀλλοιώτικο. Σηκωθῆκαν ἀπ’ τὸ μεντέρι, δίπλα στὴ φωτιά, τανυστῆκαν νὰ φύγει ἀπὸ πάνω τους ἡ τεμπελιά καὶ ἄργα - ἄργα ζυγῶσαν στὸ παραθύρι. Ρίξαν τὴ ματιά τους ὀξω, εἶδαν τὰ σημάδια τοῦ ἐρχομοῦ τῆς

καὶ τὸ σκοτεινιασμένο μοῦτρο τους φωτίστηκε — ἦρθε ἡ ὥρα, ψιθύρισαν. Πέταξαν ἀπ' τὶς πλάτες τὴν πατατοῦκα, ἀνασκουμπῶσαν τὰ μανίκια, καὶ κάνοντας τὸ σταυρό τους, ἀρχινέψαν μὲ κέφι. Τὰ σύνεργα τῆς δουλειᾶς — ἀλέτρια καὶ σθάρνες, τσαπιά καὶ πλατίτσες, τσεκούρια καὶ κλαδευτήρια, ψεκαστήρες καὶ θειαφιστήρια — ὅλο καὶ κάτι θέλουν ὕστερα ἀπ' τὰ παράτημα τόσοσ καίρου — μερεμέτισμα τῶνα, ἀκόνισμα τ' ἄλλο, λάδωμα τὸ τρίτο. Μὰ καὶ τὰ καματερά, κάτω στ' ἀχοῦρι, τὰ δικά τους γυρεύουν, — ξύστρισμα, πετάλωμα, σιγύρισμα, ἀμολυσά στ' ἀλώνια γιὰ νὰ λυθοῦν τὰ νεῦρα καὶ οἱ ἀρμοὶ τους πόχουν πιαστεῖ. "Ὅλα πρέπει νὰ ἐτοιμαστοῦν σύγκαιρα γιὰτὶ οἱ δουλειές, πού σὲ λίγο θ' ἀρχινέψουν μὲ φούρια — θέρος, τρύγος, πόλεμος — δὲ σηκώνουν λάσκο καὶ χασομέρι, ἴσαμε τῆς Μεσοπορίτισσας καὶ θάλε δὲν θὰ τοὺς βολεῖ οὔτε ἀνάσα νὰ πάρουν. "Ὀνομα Κυρίου, λοιπόν.

Τὴ μεγαλύτερη χαρὰ ὅμως τὴν πῆραν οἱ τσοπαναῖοι, κάτω στὰ χιμαδιά. Τὰ χιόνια τραβηχτῆκαν κατὰ τὰ κορφοβούνια, τὰ νερά στραγγίσαν ἀπ' τὶς ἄπλες καὶ τὰ ἰσώματα, οἱ στράτες καὶ τὰ περάσματα ἀνοῖξαν — ἀνάσαναν. "Ἡ δουλειὰ μπῆκε τώρα στ' αὐλάκι, οἱ φροντίδες λιγοστέψαν, ἡ ζωὴ γίνηκε ἀνθρωπινότερη. Κι' ἀκόμα, βρῆκαν λιγάκι λάσκο καὶ πεταχτῆκαν ἴσαμε τὸ χωριό — εἶδαν τὴ φαμελιά, φάγαν ζεστό φαῖ, κοιμητῆκαν σὲ στῶμα μαλακό. "Εγνοια καμ-

μιὰ δὲ σκοτίζει πιὰ τὸ μυαλό τους, ὁ λύκος ἀλάργεψε, τὰ νιόβγαλτα πιαστῆκαν, τὸ γρασίδι καθημερινὰ θρασεύει. "Ὁ σκάρος μοιάζει μὲ πανηγῦρι — θάλασσα ἡ μέρα — καὶ οἱ χρεῖες τοῦ κοπαδιοῦ — ἄρμεγμα, πῆξιμο, βοσκή—εἶναι σὰν καὶ τίποτας μπροστὰ στὰ ὅσα πέρασαν — δὲν ἰδρώνει τ' αὐτί τους ἀπὸ κάτι τέτοια. "Ὁ χιλιοθασανισμένος ἀπ' τὶς κακοπάθειες τοῦ χειμῶνα καὶ τὰ μύρια ὅσα τοῦ κοπαδιοῦ τσοπάνης ξαπλώνει τώρα ἀμέριμνος στὸν ἥλιο καὶ τεντώνει μ' εὐφροσύνη τὰ ποδάρια του — ἄἄἄἄ!! "Αγαλλίαση πλημμυρίζει τὴ ψυχὴ του — δόξα σοι ὁ Θεός, καλὰ πῆγαμε —, καὶ σιγουράδα γιὰ τ' αὐριο — τὰ φετεινάδια θὰ καλοπουληθοῦν, τὸ τυρὶ καὶ τὸ βούτυρο ἔχουν ζήτησι, — οὐ-λα καλὰ.

Πασᾶ ραχατλῇ τὸν λογιάζεις τοῦ-το τὸν καιρὸ πού χουζουρεύει σὲ πασαλῆκι ζηλευτὸ — κάμπο καταπράσινο γιομάτο λελούδια πολύ-χρῶμα πού σὲ μεθᾶν μὲ τὴ μοσκοβολιά τους καὶ λογῆς λογῆς πετούμενα πού σὲ τέρπουν μὲ τὸ λάλημά τους.

Κι' ὅμως αὐτοῦ δὰ πέφτεις ὅξω, δὲν εἶναι ἔτσι τὰ πράματα. Προτοῦ καλά - καλὰ χαρεῖ τὴ ξεγνοιασιά, προτοῦ πάρει μιὰ ἀνάσα καὶ ξαποστάσει, κάτι τις ἀρχινεῦει νὰ τὸν τρώει καὶ νὰ μὴν τὸν ἀφήνει στὴ βολῇ του καὶ στίς χαρὲς τὶς ἀνοιξης. Κάτι σὰν ἀγκάθι, μικρὸ στίς ἀρχές καὶ πού ὅσο πᾶει μεγαλώνει, τοῦ τριβελάει ἀσταμάτητα τὴ ψυχὴ καὶ

τοῦ χαλάει τὴ χαρούμενη διάθεση. Ἀθέλητα τὰ μάτια του γυρίζουν κατὰ τὰ ψηλὰ βουνὰ τὰ χιονοσκεπασμένα, καὶ σ' ἀντίκρουσμά τους ἡ καρδιά του φτεροκοπάει σὰ ξεπεταροῦδι, — νὰ τί ἀποζητάει. Πρὶν ἀκόμα λαλήσει ὁ κοῦκος στίς πλαγιές, πρὶν φανεῖ ὁ τρυγονοσοῦρτης καὶ τὸ πεῖ ἡ πετροπέρδικα αὐτόνος τὸ σήκωσε νὰ φύγει λὲς καὶ ψύλλιασε ὁ τόπος. Τί κακὸ εἶναι τοῦτο, ὁρὲ, νὰ μὴν πιάνει πουθενὰ ἡ παραστιά του στάχτη, νὰ μὴν παλουκώνεται κάπου γιὰ λίγο — ὅλο ὁ νοῦς του στὸ φευγιό; Νᾶναι, λές, ὁ φόβος γιὰ τὸν κάμπο πού, γενηὲς καὶ γενηὲς, φωλιάζει στὴ ψυχὴ τους γιὰ νᾶναι ἡ συνθήεια ὁλόκληρης ζωῆς νὰ περπατᾶν ἀσταμάτητα — μπροστὰ τὸ κοπάδι καὶ πίσω αὐτῆνοι; Δέ ξέρω, θὰ σ' ἀποκριθεῖ ὅποιον κι' ρωτήσεις, ὅτι ὅμως καὶ νᾶναι τὸ πρᾶμα δὲν ἀλλάζει, τὰ χαμπ'λώματα δὲν εἶναι γιὰ μᾶς, πάει καὶ τελείωσε. Δέ γίνεται νάρθει ἀνάποδα ἡ τάξη τοῦ Θεοῦ οὔτε νὰ μείνει στὸ ἴδιο μέρος χειμῶνα καλοκαίρι τὸ πουλὶ τὸ διαβατάτικο — δὲν θᾶναι τότενες λελέκι, τσαλαπετεινὸς γιὰ χελιδονάκι ἀλλὰ κότα πού κακαρίζει στὴν αὐλή. Μὰ κι' ἂν τὸ φέρει ἡ ἀνάγκη καὶ μείνει τὸ νοῦ τοῦ ἄλλοῦ τὸν ἔχει καὶ μόλις ξελεφτερωθεῖ ἀπὸ δαύτην ἄντε πιάστο. Ἔτσι καὶ μεῖς. Τὸ χιόνι καὶ ἡ παγωνιά μᾶς ἔφερνε δῶ κάτω στὰ ριζά, τώρα ὅμως πού πήρε νὰ καλοσυνεῦει δὲν μᾶς ἀναπαύουν τὰ κατώμερα, τὸ βουνὸ — τὴ μάνα μας — ἀποζητᾶμε.

Μὰ καὶ ἀπ' τὴν ἄλλην πάντα νὰ τὸ πάρεις στὸν ἴδιο παρονομαστή καταλήγεις — ὄχι Γιάννης, Γιαννάκης. Πῶς νὰ σταθεῖ κοπάδι στὸν κάμπο πού σὲ λίγο θὰ θρασέψουν τὰ σπαρτὰ — στάρια, κριθάρια, σανά — καὶ θ' ἀρχινέψουν τὰ ντράβαλα μὲ τὸ ζευγᾶ καὶ τὰ τζερεμετίσματα ἀπ' τὸ δραγάτη — φυλάγονται τόσα κεφάλια; Κι' ὕστερότερα, σὰν σπαρθοῦν τὰ θαρκὰ καὶ ὀργωθοῦν τὰ μπαῖρια δὲν θ' ἀπομείνει τόπος ὄχι νὰ βοσκήσει τὸ κοπάδι μὰ οὔτε τὴν «ἀνάγκη» σου νὰ κάμεις. Ὅσο γιὰ τὶς πλαγιές δῶ στὰ ριζὰ μὴν κραινεῖς ντίπ, αὐτοῦνες τελευταῖες γρασιδώνουν καὶ πρῶτες ξασταχιάζουν — ζεῖ τὸ κοπάδι μὲ ξερονομή; Λοιπόν; Μαῦρο αἶμα νὰ φτύσεις, τὰ μαλλιά τῆς κεφαλῆς σου νὰ πλερώσεις δὲν τὴ θγάζεις ἴσαμε τὸ θεριστὴ μὰ κι' ἂν τὴ θγάλεις δὲν φελάει σὲ τίποτας. Δὲν προκάνεις νὰ πεῖς «δόξα σοι ὁ Θεὸς» καὶ ἀρχινεῖς τὸ «βοήθα Παναγιά» — πλακώνει τὸ κατακαλόκαιρο. Τὸ λιοπύρι ξεροψήνει τὸν κάμπο ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη, ἀγέρας δὲν ἀνασαίνει ντίπ — κι' ἂν ἀνασάνει τρισχειρότερα, λίθας θᾶναι — ἡ κάψα παρανταλιάζει ἀνθρώπους καὶ ζωντανά. Τὰ πηγάδια καὶ οἱ προδέχτες ξεραίνονται, οἱ πηγές καὶ οἱ ἀνάθρες στερφεύουν, ἡ νομὴ ξηλώνει — τί νὰ φάει καὶ τί νὰ πιεῖ τὸ ζωντανό; Τὸ κάμα τῆς μέρας σ' ἀναλιγώνει καὶ ἡ καφτερὴ ἀνάσα τῆς νύχτας πού ξερνάει τὸ πύρωμα τῆς γῆς, σ' ἀποκάνει — πῶς νὰ ζήσει ἄνθρωπος; Ἄσε τὰ ζούμπερα πού λυσομανᾶν — μυλλιούνια οἱ

μύγες, τὰ κουνούπια, οἱ σκνίπες — καὶ πέφτουν ἀπάνω σου μέρα νύχτα, μελισσολόι σωστό, καὶ σοῦ ρουφᾶν τὸ αἷμα ἴσαμε νὰ πεῖς κίμινο, — θειαφοκέρη ἢ φάτσα σου. Καὶ ἀπὸ πάνω νά!! οἱ θέρμες ποὺ σὲ λυώνουν καὶ ἡ φθίση — ὅξω καὶ μακρὰ — ποὺ σοῦ τρώει τὰ σωθικά — ἀπὸ τί νὰ προτοφυλαχτεῖς;

Ἄστα, λοιπόν, νὰ πᾶνε κατ' ἀνέμου, μαραζάρης καὶ σπληνιάρης καὶ χτικιάρης εἶναι ὁ κάμπος καὶ δὲ χρειάζεται πολλὰ νὰ τὸ καταλάβεις. Γιὰ φέρε τὴ ματιά σου γυροβολιὰ καὶ πέσμου, εἶδες ποτέ; ἀετὸ νὰ φωλιάσει στὰ κατώμερα γιὰ λάφι νὰ κατηφορήσει στὸ κάμπο; Εἶδες ἔλατο γιὰ ὀξιά νὰ φυτρώσει στὰ ριζά, γιὰ, ἅμα ἄνθρωπος τὸ καταφέρει καὶ ριζοπιᾶσει, νὰ ψηλώνει καὶ νὰ κλαρώνει; Μὴ μοῦ πεῖς!!! Ἄειντε, τότενες, ἀφήστε τὶς παραπανίσες κουθέντες—δὲ φελάει— καὶ στρωθεῖτε στὴ δουλειά. Μερεμετίστε τὰ σαμάρια, πλέξτε τριχιές, συμμαζέψτε τὰ σέα γιὰ τὸ λίγος καιρὸς μᾶς ἀπομένει — ζυγώνει ἢ Λαμπρή. Θὰ κατεβούμε τὴ Μεγάλη Παρασκευὴ στὴ πολιτεία νὰ δώκουμε τ' ἄρνιὰ καί, κοντὰ σ' αὐτόνο, θὰ κάμουμε καὶ τὶς δουλειές μας.

Θὰ πᾶμε στὴ μεγάλη ἐκκλησιὰ ν' ἀνάψουμε ἓνα κερί καὶ ν' ἀσπαστοῦμε τὸν Ἐπιτάφιο, θὰ μποῦμε καὶ στὰ ἐμπορικὰ ν' ἀγοράσουμε κᾶνα καινούργιο ροῦχο, ἔτσι γιὰ τὸ καλό. Θ' ἀνταμώσουμε στὴ πλατέα τοὺς παληόφιλους νὰ πιούμε κᾶνα τσί-

πουρο, θὰ δοῦμε τοὺς κουμπαραίους μας γιὰ νὰ μὴ ξενέψουμε, θὰ κάμουμε καὶ τὸ κουμάντο γιὰ τὸ ξεκαλοκαίριασμα — οἶλο καὶ κάτι θὰ θέλει τὸ σπίτι καὶ τὸ γρέκι. Κι' ἀνήμερα τὴ Λαμπρὴ θὰ τὸ κάψουμε στὸ λάκκο. Μὲ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη» θὰ βάλουμε μπρὸς τὴ φωτιά, μὲ τοὺς γειτόνους καὶ ὅλημερὶς θὰ γλεντήσουμε — θὰ ψάμε, θὰ πιούμε, θὰ τραγουδήσουμε. Τ' ἀπογοιματάκι θὰ πᾶμε στὴν Ἀγάπη νὰ φιλιωθοῦμε μ' ὅσους τᾶχουμε τσουγκρισμένα — στὸν ὀξαποδῶ οἱ διαφορὲς καὶ τὰ πείσματα— καὶ ὕστερα τὰ τραβήξουμε γιὰ τὸ χοροστάσι νὰ τὸ φέρουμε καμμιὰ βόλτα μὲ τὰ ὄργανα — ἔτσι γιὰ νὰ δοῦμε καὶ νὰ μᾶς δοῦν, διάολε. Καὶ ξὼλαμπρα θ' ἀφήσουμε γειὰ στὸν κάμπο, τὸ Σποριά πάλι. Θὰ πάρουμε τὸν ἀνήφορο ἀκολουθώντας τὰ χνάρια τῶν πατεράδων καὶ τῶν παππούδων μας — αὐτῆνοι πρωτανοίξαν τὶς στράτες καὶ τὰ μονοπάτια— καὶ σὰν αὐτόνους, θὰ πορευτοῦμε. Μπροστὰ ὁ τσέλιγκας, — ἴδιο γκεσέμι — πίσω οἶλο τοῦ τὸ ἔχει — κοπάδι, ζᾶ σαμαριάρικα, νοικοκυριὸ— καὶ παρὰ πίσω οἶλοι οἱ ἄλλοι — πιστικοί, ρωγιασμένοι, σκυλιά —, καραβάνι ὁλόκληρο. Θὰ τραβήξουμε ἴσα σὶς θουνοκορφές νὰ χορτάσει τὸ μάτι μας ἀπ' τὴν ἀπλωσιὰ τοῦ κόσμου, νὰ ξελεγράρει ὁ νοῦς μας ἀπ' τὴ χλεμπονιά τοῦ κάμπου, νὰ φραθεῖ ἡ ψυχὴ μας ἀπ' τὴ μοσκοβολιά τοῦ θυμαριοῦ καὶ τῆς τσαγιᾶς—καινούργιο αἷμα θὰ βάλουμε. Θ' ἀχολογήσει ἡ πλαγιά ἀπ' τὴν ἀρ-

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Ἀγαπητὲς «ΣΕΛΙΔΕΣ».

Θέλω καὶ πάλι νὰ ἀσχοληθῶ μὲ κάτι ποὺ πραγματικὰ μὲ κάνει νὰ ἀπορῶ, ἀπ' τὸ 1976 καὶ δῶθε, καὶ σὰς παρακαλῶ νὰ φιλοξενήσετε τὰ λίγα ποὺ θὰ ἀκολουθήσουν, ἂν σὰς τὸ ἐπιτρέπει ὁ χῶρος.

Τὸ 1976 κόπηκαν τὰ καινούργια κέρματα τῆς Δημοκρατίας, ποὺ εἶχαν ἀπ' τὴ μία ὄψη τό: ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ἓνα σύμβολο καὶ τὴν ὀνομαστικὴ ἀξία τους καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη: τὸ τῶν 20 δρχ. τὸν Περικλῆ, τὸ τῶν 10 δρχ. τὸν Δημόκριτο,

τὸ τῶν 5 δρχ. τὸν Ἀριστοτέλη, τὸ τῶν 2 δρχ. τὸν Καραϊσκάκη, τὸ τῆς 1 δρχ. τὸν Κανάρη καὶ τὸ τῶν 50 λεπτῶν τὸν Μάρκο Μπότσαρη.

Εἶναι πράγματι ὠραία σκέψη νὰ γραφεῖ πάνω σὲ κέρματα ἡ Ἑλληνικὴ Ἱστορία. Θαυμάσια θὰ ἔλεγα, γιὰτὶ αὐτὰ εἶτε σὰν νομίσματα, εἶτε σὰν συλλογὲς θὰ φθάσουν καὶ στὰ πιὸ μακρυνὰ σημεῖα τῆς γῆς καὶ θὰ διδάξουν πὼς ἐδῶ, σὲ τούτη τὴ χώρα ποὺ λέγεται ΕΛΛΑΔΑ — καὶ ὄχι «Ρωμανία» ὅπως ἰσχυρίστηκε καθηγητῆς (;) τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (ἀλλοίμονο) —

ματωσὰ τοῦ κοπαδιοῦ, θ' ἀντιλαλήσει τὸ φαράγγι ἀπ' τὸ τραγοῦδι τῆς φλογέρας, θὰ γιομίσει τὸ βουνὸ ἀπὸ φωνὲς καὶ ζωὴ. Θὰ μᾶς καλοδεχτοῦν ὁ ντοῦσκος καὶ ὁ κέδρος γιομάτοι ἀνθὸ καὶ τὸ πουρνάρι πνιγμένο στὰ ροδάμια του, ἐνῶ ὁ γέρο ἔλλατος ὁ χιλιόχρονος, ποὺ στὸν ἴσκιο του στήνουμε κάθε χρόνο τὸ γρέκι, θὰ μᾶς καλωσορίζει κουνώντας χαρούμενα τὰ κλώνια του — παλαιοὶ γνώριμοι, πάππου πρὸς πάππου, βλέπεις. Καὶ ἐδῶ θὰ καρτεροῦμε φίλους, γνωστοὺς καὶ συγγενεῖς νὰ ψήσουμε ἀντάμα ἀρνὶ τῆς Ἀναλήψεως, νὰ γλεντήσουμε τ' Ἀηλιὸς καὶ τῆς Παναγιᾶς, τὸν δεκαπενταύγουστο, στὸ πανηγύρι, νὰ φιλέψουμε ὅποιον διαθεῖ ἀπ' τὰ μέρη ἐτοῦτα.

Θὰ περάσουμε μέρες ἀξέχαστες οὐλο τὸ καλοκαίρι, μέρες ποὺ δὲν ζεῖς πουθενὰ ἄλλου. Θὰ μᾶς ξυπνάει τὴν αὐγὴ ἡ πετροπέρδικα, θὰ δροσολογιόμαστε ὀλημερίς στ' ἀνήλιαγα ρουμάνια, δίπλα στὸ νεράκι τῆς πηγῆς, παρέα μὲ τ' ἀγριογίδα, θὰ παραθγαίνουμε μὲ τὸν πετροκότσουφα — σφύριγμα κεῖνος, φλογέρα ἑμεῖς. Καὶ σὰν θραδυάζει καὶ πέφτουν τὰ σκοτάδια θὰ κοιμώμαστε ἀνέμελα τὸν ὕπνο τοῦ δικαίου, ὕπνο ἀλαφρὺ καὶ ἀδιατάραχτο — οὐλος ὁ κόσμος δικὸς μας καὶ ὁ Θεὸς πάνωθε. Αὐτὴν ἡ εἶναι ζωὴ, χαρισάμενη, ποὺ λένε.

Ἔ!! ὁρὲ ψηλὰ θουνά, καλότυχοι ὅσοι θρίσκονται σιμὰ σας, ἔλα ὁμως ποῦναι Μάρτης ἀκόμα;

γεννήθηκαν ή τέχνη, ή έπιστήμη, ή Λογική, ή Δημοκρατία και ή 'Ελευθερία, ή όποια για να κερδηθεί και να κρατηθεί θέλει θυσίες και παλληκαριά.

Σήμερα έπεσε στα χέρια μου τó καινούργιο κέρμα τών 50 δρχ. Είχα από καιρό άκούσει πώς κόπηκαν κέρματα τών 50 δρχ. και πίστευα, ό άφελής, πώς αυτό κόπηκε για να διορθωθεί τó λάθος που είχε γίνει με την πρώτη κοπή, άφου κέρματα τών 50 δρχ. μέχρι τώρα μόνο άναμνηστικά είχαν κοπεϊ.

Τό πήρα στα χέρια μου και με κατάπληξη είδα πώς είχε πάνω την κεφαλή του Σόλωνα.

Δέν ξέρω πολλά πράγματα για τόν τρόπο που σκέπτονται αυτοί που άποφασίζουν για τó τί θα έχουν πάνω τά νομίσματα, γι' αυτό δέν ξέρω άν θα μπορέσουν να λύσουν την άπορία μου.

'Αφου, όπως είπαμε, τά κέρματα είναι ένα άνοικτό βιβλίο της 'Ιστορίας για τή χώρα που άνήκουν, τότε γιατί έμεις άγνοούμε ένα άπ' τά μεγαλύτερα κομμάτια της 'Ιστορίας μας — 1.000 και πλέον χρόνια —, αυτή δηλαδή που ονομάζουμε ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ; Μήπως για να ένισχύσουμε μιá κάποια άνθελληνική θε-

ωρία, που θέλει τούς Νεοέλληνες ξένους άπ' τó Βυζάντιο και που για την άποκατάσταση της αλήθειας τó 'Ελληνικό Κράτος διαθέτει τεράστια ποσά; Και πότε; Σήμερα που οί Τουρκοί διεκδικούν τó Αϊγαίο μας και αύριο ίσως διεκδικήσουν και τή Θεσσαλονίκη άφου αυτή έχει... τó Γεντί—Κουλέ.

Νομίζω πώς στο σημείο αυτό στο 'Ελληνικό Κράτος δέν γνωρίζει ή δεξιά τί ποιεί ή άριστερά, γιατί άλλοις μου είναι άδύνατο να καταλάβω γιατί τόσες και τόσες μεγάλες φυσιогνωμίες του Βυζαντίου (Κωνσταντίνος ό Μέγας, Κωνσταντίνος ό Παλαιολόγος, Βουλγαρκτόνος, Φωκάς, 'Ιουστινιανός κ.ά.) χρωματισμένες ή άχρωμάτιστες για τή τή σημερινή έποχή, άγνοήθηκαν άπ' τούς άρμόδιους.

Και έρωτώ. Θα ύπάρξει κανένας να μās δώσει κάποια εξήγηση; "Η, τουλάχιστον, να σκεφθεί και να εισηγηθεί την κοπή ενός άλλου κέρματος, έστω και άναμνηστικού, που να θυμίζει φαινομενικά μέν τó γεγονός, ουσιαστικά όμως να συνδέει την 'Αρχαία 'Ιστορία με την Νεοελληνική;

"Ας τó εύχηθούμε.

Εύχαριστώ για τή φιλοξενία
Γ. ΚΟΥΤΣΟΚΛΕΝΗΣ

Μās είναι ευπρόσδεκτες τόσο οί συνεργασίες σε θέματα που έξυπηρετούν τούς σκοπούς της 'Εταιρείας, όσο και ή διατύπωση όποιασδήποτε κριτικής, οί ύποδείξεις σας για τίς έλλείψεις μας και γενικά ό,τι μπορεί να συμβάλει στην καλλιτέρευση του περιοδικού μας.

Ἀπ' τῆ δραστηριότητα τῆς Ἑταιρείας

1.— Ὁ ἐξαιρετικὰ θαρὺς χειμῶνας καὶ τ' ἄφθονα χιόνια ποὺ δυσχέραναν τὶς ἐπικοινωνίες στὸ Νομό μας, κατέστησαν ἀδύνατη ὅποια-δήποτε πνευματικο-καλλιτεχνικὴ ἐκδήλωση τῆς Ἑταιρείας καί, ἀκόμα, ματαίωσαν ὅσες ἦταν προγραμματισμένες γιὰ τοὺς μῆνες αὐτοὺς.

Ἀνάγκα καὶ θεοὶ πείθονται.

2.— Στὰ γραφεῖα τῆς Ἑταιρείας συνήλθε ἡ ἐτήσια Γενικὴ Συνέλευσί της. Κατ' αὐτὴ ἐγίνε ἐκθεση πεπραγμένων τοῦ Δ.Σ. γιὰ τὸ χρόνο ποὺ πέρασε, (δημοσιεύεται στὶς «ἐπικαιρότητες»), καὶ συζητήθηκαν ἡ οἰκονομικὴ διαχείριση, ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ 1981 καὶ διάφορα ἄλλα θέματα. Ἐγκρίθηκαν ὁμόφωνα οἱ ἐνέργειες τοῦ Δ.Σ. καὶ ἀπαλλάχθηκε τοῦτο ἀπ' τὶς εὐθύνες οἰκονομικῆς διαχειρίσεως γιὰ τὸ 1980.

Στὸ τέλος, ὁ πρόεδρος τοῦ Δ.Σ. ὑπέβαλε τὴν παραίτηση ὁλοκλήρου τοῦ Συμβουλίου, ἐφ' ὅσον ἡ διετὴς θητεία του ἔληξε, καὶ εἰσηγήθηκε τὴ διεξαγωγὴ ἀρχαιρεσιῶν, ποὺ ἐπακολούθησαν.

Κατ' αὐτὲς ἐκλέχθηκε νέο Δ.Σ. καὶ Ε.Ε., ποὺ συγκροτήθηκαν σὲ σῶμα ὡς ἀκολούθως:

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος: Γεώργιος Κουτσοκλένης

Ἀντιπρόεδρος: Εὐγενία Γερολυμάτου

Γραμματεὺς: Ἰωάννης Πάλλας

Ταμίας: Γεώργιος Καραϊνδρος

Ἐφορος: Χρυσὴ Μοσκαχλαειδῇ

Μέλη: Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος, Σωτήριος Ζήσιμος.

Ἀναπληρωματικὰ μέλη: Ἰωάννης Λακαφώσης, Εὐθύμιος Ἀν. Δρόλαπας.

ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος: Ἀλ. Παπαλεξανδρῆς

Μέλη: Ἰωάν. Δημητρέλος, Πέτρος Μίχος.

3.— Συνεχίστηκαν οί εισφορές γιά τήν οίκονομική ένίσχυση τῆς Ἑταιρείας :

Οἱ παρακάτω συμπατριῶτες μᾶς ἔστειλαν τὰ ἀντίστοιχα ποσά:	
	δρχ.
Ἡλίας Παχός, Ἀμφιτρίτης 1, Παλ. Φάληρο,	1000
Εὐθύμιος Ζουμᾶς, Ἀμφισσα	500
Νικ. Σιδηρόπουλος, ἔμπορος, Ἀμφισσα	200
Γαρυφαλιά Κανάτα, Ἀμφισσα	500
Παναγιώτης Ζήσιμος, Ἀμφισσα	1000
Σπύρος Τραχανᾶς, ἔμπορος, Ἀμφισσα	1000
αἰδ. Παναγιώτης Βαλαούρας, Ἀστυδάμαντος 57, Ἀθήνα	1000
Εὐθύμιος Α. Γούβαλης, Ἀθ. Διάκου 11, Δάφνη, Ἀθήνα	500
Ἀθανάσιος Μερλῆς, Ἀμφισσα	1000
Νικ. Κουλαδοῦρος, Ἀθ. Διάκου 11, Δάφνη Ἀθήνα	1000
Ἀθανάσιος Κρανιαῶς, Γραβιά	1000
Δημ. Μπούγας, ἔμπορος, Γραβιά	300
Ἡ Ἑταιρεία τοὺς εὐχαριστεῖ θερμά.	

ΟΙ ΣΕΙΣΜΟΙ

Ὁ μέγας σεισμός τῆς 24.2.81, πού συγκλόνισε καί τήν περιοχή μας καί οἱ μετασεισμοὶ πού ἐπακολούθησαν, μικρὲς μόνο ζημιὲς προκάλεσαν καί, εὐτυχῶς, δὲν ὑπῆρξαν ἀνθρώπινα θύματα. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ζημιῶν δὲν ἔχει ἀκόμα καθορισθεῖ γιατί ὁ ἔλεγχος τῶν ἀρμολίων συνεχίζεται. Δὲν ἀναφέρθηκαν ὅμως ζημιὲς σὲ μουσεῖα τοῦ τόπου μας, μνημεῖα, ἐκκλησίες, μοναστήρια, σχολεῖα κλπ. καί οἱ πρῶτες πληροφορίες γιά ρωγμὲς καί σημαντικὲς θλάθες τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ Ἀμφίσσης, ὅπου οἱ θαυμάσιες ἀγιογραφίες τοῦ δεσφινιώτη Παπαλουκά, δὲν ἀποδείχθηκαν ἀληθινές. Ἀντίθετα ἡ «Μεταμόρφωση τοῦ Σωτῆρα» στὴν Ἰτέα φαίνεται νὰ ἔπαθε σημαντικὲς θλάθες. Γιὰ τ' ἄλλα μέρη τοῦ τόπου μας δὲν ἔχουμε ἀκόμα πληροφορίες.

Συμπατριώτη,

Ὅπου καί ἂν γεννήθηκες, εἴτε στὴ Δωρίδα εἴτε στὴν Παρνασσίδα, ὅπου καί ἂν διαμένεις, εἴτε στὴ Φωκίδα εἴτε ἔξω ἀπ' αὐτή, πρέπει νὰ συνειδητοποιήσεις πὼς τὸ «Λαογραφικὸ Μουσεῖο Φωκίδας» εἶναι τὸ μουσεῖο τοῦ τόπου σου, μουσεῖο δικό σου. Βοήθησέ το μ' ὅποιο τρόπο μπορεῖς. Καί μὴν ξεχνᾶς πὼς κάθε παλιὸ ἀντικείμενο, εἴτε ξεχασμένο στὸ ὑπόγειο εἴτε τακτοποιημένο στὸ σπίτι σου, ἔχει μιὰ θέση στὸ Μουσεῖο.